

ŠVIETISA

NO. 4

SPALIS - LAPKRITIS - GRUODIS

1953M.

VISU ŠALIŲ DARBININKAI, VIENYKITĖS

ROCKVELL KENT

ŠVIESA

The *Light*

Prenumeratos kaina, metams \$1.00
Pavienis numeris 25 c.

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija,
102-02 Liberty Ave., Ozone Park, N. Y. 11417

Entered as second class matter at the Post Office at Jamaica, New York, under the Act of March 3, 1879

Redaktorius Antanas Bimba

NO. 4

Spalis-Lapkritis-Gruodis [October-November-December] 1975

XXXXI

TURINYS

Įvykių sukuryje	3
Antano Sniečkaus revoliucinės veiklos pradžia	5
Lietuvos moteris tarptautinių Moters Metų ženkle	8
Draugystė. Salomėja Nėris. Eilėraštis.	8
Ciurlionis, karalių pasaka. Janina Degutytė. Eilėraštis.	8
Odė nuovargiui. Juozas Marcinkevičius. Eilėraštis.	8
M. K. Ciurlionis ir lietuvių tarybinė kultūra. L. Sepetys.	9
Prasmingu pažangos keliu. Leokadija Petkevičienė.	15
M. Dobužinskis. V. Gulmanas.	16
Draugei. A. Dagilis. Eilėraštis.	17
Kokiais tikslais sutverta lietuvių darbininkų literatūros draugija? Leonas Prūseika. .	18
Kaip jis tapo ateistu. Br. Jauniškis.	19
Visos liaudies lobis. "Tiesa"	21
Tu mano Lietuva. Antanas Jonynas. Eilėraštis.	22
Sugrįžo gimtinėn.	23
"Kiekvienas atvykimas suteikia daug energijos . . ."	28

ĮVYKIŲ SŪKURYJE

Šio audringo laikotarpio svarbiausiais įvykiais istorikai neabejotinai laikys imperializmo agresijos likvidavimą Indokinijoje ir Europos Saugumo ir Bendradarbiavimo Konferencijos baigiamąją sesiją Helsinkyje.

Per ištisų dvylikos metų nenutraukiamos, didvyriškos kovos, pirmiau prieš prancūziškus, paskui prieš amerikoniškus agresorius, sumokėjusios neapsakomai aukštą turtu ir gyvybėmis kainą, ir privertusios agresorius taip pat sumokėti tokios pat rūšies aukštą kainą, Indokinijos tautos — Vietnamas, Kambodija ir Laosas — laimėjo laisvę ir nepriklausomybę. Šiandien jos, padedamos socialistinių kraštų, savo darbščiomis rankomis stato sau naują ir šviesų rytojų. Viso pasaulio liaudis nuoširdžiausiai linki joms didžiausios sėkmės.

Indokinijos tautų laimėjimas sudavė labai skaudų smūgį šaltojo karo šalininkams ir naujo karo kurstytojams. Be šio jų laimėjimo vargiai būtų buvę įmanomi socialistinio pasaulio, su Tarybų Sąjunga priešakyje, energingai propaguojamos detentės (tautų ir valstybių su skirtingomis socialinėmis santvarkomis taikingo sambūvio politikos) gražūs laimėjimai, kurių svarbiausias yra minėtos Europos Saugumo ir Bendradarbiavimo Konferencijos baigiamosios sesijos pasisekimas, atvėręs plačias galimybes Europą paversti iš beveik nenutraukiamų konfliktų ir karų žemyno tvirtos taikos žemynu, toliau plėsti ir skatinti tarptautinį tautų ir valstybių bendradarbiavimą, sumažinti ginklavimosi lenktynes ir branduolinio karo pavojų.

Šios Europos Saugumo ir Bendradarbiavimo Konferencijos baigiamosios (Helsinkio) sesijos svarbą, prasmę ir reikšmę, mums atrodo, geriausiai apibūdina Tarybų Lietuvos žurnalas "Laikas ir Įvykiai" savo vedamajame "Tas brangus žodis — taika", kuriame, tarp kitko, sakoma:

"Visos kliūtys buvo įveiktos ir 33 Europos valstybių, JAV ir Kanados pačio aukščiausio lygio atstovai šių metų liepos 30 dieną susirinko į Helsinkį. Kiekvienos valstybės delegacijos vadovas čia išdėstė savo pozicijas. Su ypatingu dėmesiu buvo išklaudyta ir audringais plojimais palydėta TSKP Centro Komiteto Generalinio sekretoriaus L. Brežnevo kalba. Ir tai suprantama, Saugumo ir bendradarbiavimo Europoje pasitarimas sušauktas Tarybų Sąjungos ir kitų socialistinių šalių iniciatyva, jų didelių ir atkaklių pastangų dėka.

Aukso raidėmis kovos už taiką metraštin bus įrašyta 1975 metų rugpiūčio pirmoji. Tą dieną 35 valstybių aukščiausieji vadovai pasirašė Baigiamąjį aktą. Šis didžios istorinės reikšmės dokumentas skelbia labai svarbius principus, kuriais pasitarime Helsinkyje dalyvavusios valstybės vadovausis savitarpio santykiuose. Štai jie, šie principai — suvereni lygybė, suverenumui būdingų teisių gerbimas; nenaudojimas jėgos arba grasinimo jėga; sienų neliečiamumas; valstybių teritorinis vientisumas; taikus ginčių sureguliuojimas, nesikišimas į vidaus reikalus; žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių, įskaitant minties, sąžinės, religijos ir įsitikinimų laisvę, gerbimas; tautų lygiateisiškumas ir teisė tvarkyti savo likimą; bendradarbiavimas tarp valstybių; sąžiningas įsipareigojimų pagal tarptautinę teisę vykdymas.

Tai — taikaus sambūvio principai, už kuriuos tvirtai ir nuosekliai kovojo V. Leninas, už kuriuos šiandien atkakliai ir kryptingai kovoja Tarybų Sąjungos Komunistų partija, visa tarybinė liaudis."

Prieš Helsinkio sesijos nutarimus, žinoma, sukilo visos pasaulio reakcinės jėgos, jų tarpe ir lietuviškosios. Jų visų tikslas suprantamas: Neleisti ypač Jungtinėms Amerikos Valstijoms juos gyveniman vykdyti. Šiandien dar sunku pasakyti bei numatyti, kaip ir kiek joms seksis šio tikslo siekti. Būtų didelė klaida jų galią ir įtaką kapitalistiniame pasaulyje nedakainuoti. Tačiau, taip pat, mums atrodo, būtų klaida ir jas perkainuoti.

Mes tikime, kad ir 1976 metais detentė istorijon įrašys ne vieną žymų laimėjimą. Vienas dalykas aiškus: Socialistinio pasaulio šalys santykiuose su kapitalistinio pasaulio šalimis energingiausiai vadovausis taikaus sambūvio politika. Antai, Tarybų Sąjungos Komunistų Partijos Spalio Socialistinės Revoliucijos 58-ųjų metų išvakarėse paskelbtų šukių tarpe buvo ir šie:

“Pasaulio tautos! Kovokite už tai, kad tarptautinio įtempimo mažėjimas taptų negrižtamas, siekite, kad taikaus sambūvio principai taptų skirtingos socialinės santvarkos valstybių savitarpio santykių norma! Demaskuokite agresijos, revanšizmo ir reakcijos jėgų — taikos ir tautų saugumo priešų — pinkles!

Pasaulio tautos! Siekite, kad jėgos nenaudojimas taptų įstatymu tarptautiniuose santykiuose, o branduolinis ginklas būtų uždraustas visiems laikams! Kovokite už ginklavimosi varžybų nutraukimą, už visuotinį ir visišką nusiginklavimą!”

Mes tikime, kad šie šūkiei ras plataus pritarimo visose pasaulio tautose.

♦♦♦♦

Gaila, kad šiandien Vidurio Rytuose tikros, pastovios taikos saulė dar vis nepasirodo. Priešingai — dar vis į pasaulį tebeplinta užuominos apie neišvengiamumą naujų ginkluotų konfliktų tarp Izraelio ir arabiškų kraštų, nepaisant neseniai pasiektos taip vadinamos Sinajaus sutarties tarp Izraelio ir Egipto. Izraelis kietai tebelaiiko okupavęs arabų žemes su daugiau kaip milijonu gyventojų ir iš jų trauktis dar vis nežada. Dar vis nenori nei kalbėti apie pripažinimą palestiniečiams teisės į laisvę ir į nepriklausomą valstybę.

Bet reikia pripažinti, kad Izraelio pasiekimas kad ir trumpalaikės sutarties su Egiptu buvo jo diplomatijos pirmaeilis laimėjimas. Sutartis susilpnino arabų frontą, įvardydamas jį kylį, praplėsdamas ir pagilindamas jame pasidalijimą, Egiptą toliau atitraukdamas nuo Tarybų Sąjungos ir viso socialistinio pasaulio, plačiai atkeldamas JAV su proizraelinėmis simpatijomis vartus į Egiptą.

♦♦♦♦

Visus taikos šalininkus labai džiugina taikaus sambūvio politikos pastaraisiais laikais gražūs laimėjimai santykiuose tarp Jungtinių Valstijų ir Tarybų Sąjungos. Kaip žinia, dideliu pasisekimu vykdomas jų bendradarbiavimas erdvėje. Tai įrodė moksliniu ir socialiniu atžvilgiu labai sėkmingas bendras žygis su “Apollo” ir “Sojuz”, paskui tarybinių kosmonautų apsilankymas šioje šalyje, o Amerikos astronautų Tarybų Sąjungoje. Taip pat labai sėkmingai vykdomas bendras Jungtinių Valstijų ir Tarybų Sąjungos mokslininkų projektas tyrimui žmogaus širdies sutrikimų ir ligų. Be to, neseniai tarpe abiejų šalių mokslininkų tapo pasirašyta plati sutartis bendromis jėgomis studijuoti aplinkos poveikį į žmogaus sveikatą.

Ne paslaptis, kad nuo šių dviejų galingiausių pasaulio valstybių santykių pobūdžio dideliu laipsniu priklauso pasaulinės taikos laimėjimas ir pastovumas. Todėl kiekviena tuose santykiuose pažanga visų taikos šalininkų yra nuoširdžiausiai sveikinama.

♦♦♦♦

Šiandien visose aukštai išsivysčiusiose kapitalistinėse šalyse tebesiautėja aštriausia, jau keletas metų besitęsianti ekonominė ir finansinė krizė, su visomis iš jos išplaukiančiomis liūdnomis ir pavojingomis socialinėmis išdavomis. Lapkrityje Paryžiuje įvykusi šešių valstybių — Jungtinių Amerikos Valstijų, Anglijos, Prancūzijos, Italijos, Japonijos ir Vakarų Vokietijos — viršūnių konferencija kovai su šia liga neišsprendė nė vienos su ja susijusios problemos. Jeigu pažvelgsime į mūsų šalį, tai matysime, kad laipsniškai tebekyla — vieną savaitę kiek lėčiau, kitą smarkiau — ir infliacija, ir kainos, ir nedarbas, taip pat jų padariniai — kriminalizmas, skurdžių gretos, masėse beviltiškumas, didmiesčių bankrotas ir t. t.

♦♦♦♦

Kas liečia lietuviškąjį pasaulį, tai užbaigiant šiuos metus negalima per daug skųstis, dargi galima kai kuo ir pasidžiaugti. Mūsų Lietuvių Literatūros Draugija, gražiai atžymėjus savo 60 metų gyvavimo jubiliejų, iškilmingai įžengia į naują dešimtmetį. Ypatingai jos veikėjai ir nariai didžiuojamės puikiausiai pavykusiomis jos praeitą vasarą suruoštomis net trimis ekskursijomis į Tarybų Lietuvą. Ta proga pasinaudojo apie šimtas jos narių. Iš viešnagės jie sugrįžo su padidintu entuziazmu apie mūsų arba mūsų tėvų gimtajame krašte pasiektus didelius, įspūdingus, gražius laimėjimus, kuriant naują ir šviesų komunistinį rytojų.

Bet praeitą vasarą Tarybų Lietuvoje skaitlingai lankėsi ne tik LLD nariai, ne tik pažangiečiai. Labai daug gimtąjį kraštą taip pat aplankė ir kitų srovių bei įsitikinimų žmonių. Džiugu, kad ir jie, didelėje daugumoje, savo akimis pamatę naująjį socialinį gyvenimą, susipažinę su lietuvių tautos daroma pažanga visose gyvenimo, darbo ir veiklos srityse, sugrįžo entuziastiškai nusiteikę. Taip pat mums džiugu pabrėžti, kad ir didžiausios tų srovių reakcinės spaudos ir vadų pastangos sulaukyti savo eilinius žmones nuo susisiekiimo ir bet kokio bendravimo su Tarybų Lietuva buvo veltui. Tie vadai

dabar desperacijoje ir tuos savo eilinius žmones, nebetikinčius jų melams apie gimtąjį kraštą, vadina "sovietiniais termitais", siekiančiais iš vidaus sugrauzti jų "vadavimo" biznį.

Mes tikime, kad ir piktas koliojimas Tarybų Lietuvą aplankiusių Amerikos lietuvių nepasieks savo tikslo. Mes tikime, kad ateinančiais metais dar didesnis šios šalies lietuvių skaičius jų numos ranka į savo vadų draudimus bei koliojimus ir stengsis savo akimis pamatyti nudieneę klestinčią Tarybų Lietuvą.

Prie mūsų pažangiosios lietuvių visuomenės šiemetinių laimėjimų reikia priskaityti ir labai sėkmingai pravedamus jos spaudos — "Laisvės", "Vilnies" ir "Liaudies Balso" — metinius vėjus. Tas užtikrina jos tolimesnį gyvavimą ir nešimą į Amerikos lietuviškąsias mases tiesos žodžio ne tik apie šią šalį bei Tarybų Lietuvą, bet ir apie visą pasaulį.

♦♦♦♦

ANTANO SNIČKAUS REVOLIUCINĖS VEIKLOS PRADŽIA

Lietuvos Komunistų partijai po fašistinio perversmo netekus žymių savo vadovų, daugeliui partijos aktyvistų atsidūrus kalėjimuose ir Varnių koncentracijos stovykloje arba emigravus į užsienį, partijai reikėjo iškelti į vadovybę naujus atsidavusius komunizmo idealams kovotojus. Nuo šio laiko žymų vaidmenį Lietuvos Komunistų partijos veikloje ėmė vaidinti Antanas Sniečkus, kuris daugiau kaip 40 metų buvo vadovaujančiu partijos Centro Komiteto darbuotoju.

A. Sniečkus gimė 1903 m. sausio 7 d. Bubleliuose, Šakių rajone. Pirmojo pasaulinio karo metais mokėsi gimnazijoje Vilniuje, paskui Voroneže, ten užmegė ryšius su evakuotų lietuvių moksleivių marksistine visuomenininkų organizacija. Po 1917 m. Vasario revoliucijos jis tapo bolševikų partijos šalininku, platino jos literatūrą. 1918 metais grįžęs į Lietuvą, dirbo telegrafo prižiūrėtoju-techniku Alytuje. 1920 m. rugpiūčio mėnesį buvo priimtas į Komunistų partiją ir tais pat metais tapo LKP Alytaus parajonio komiteto sekretoriumi.

1921 m. pradžioje A. Sniečkus buvo suimtas, o po poros mėnesių paleistas iš kalėjimo policijos priežiūron, dirbo revoliucinį darbą Kaune. Gresiant naujam suėmimui, LKP CK pasiuntė A. Sniečkų mokyti į Tarybų šalį. Tačiau LKP CK Užsienio biuras pavedė jam dirbti LKP CK leidykloje, kuri buvo Smolenske. Ten A. Sniečkus dirbo leidybinį darbą nuo 1921 m. rugpiūčio mėnesio ir 1922 metais pradėjo vakarais mokyti Smolensko valstybinio universiteto Darbininkų fakultete, kurio socialinį ekonominį skyrių baigė 1925 metais. Dirbdamas ir mokydamasis Smolenske, A. Sniečkus 1921—1923 metais redagavo LKJS Centro Biuro leidinį „Jaunimo lapelis“, ėjusį „Komunisto“ žurnalo priedu, paskui LKJS Centro Biuro, vėliau Centro Komiteto organą „Darbininkų jaunimas“.

1924 metų vasarą A. Sniečkus patariamąjį balso teise dalyvavo Maskvoje įvykusiame LKP IV suvažiavime, dirbo suvažiavimo sekretoriute.

1925 metais iškviestas į Maskvą, A. Sniečkus dirbo LKP atstovybėje prie Kominterno Vykdomojo Komiteto ir kartu studijavo Plechanovo liaudies ūkio instituto Ekonomikos fakultete.

Tuoju po fašistinio perversmo A. Sniečkus buvo pasiūstas į Lietuvą dirbti partinio darbo. Į Kauną jis atvyko 1926 m. gruodžio 27 d. ir netrukus buvo kooptuotas į LKP CK narius. 1927 m. sausio mėnesio plenumas išrinko jį LKP CK Sekretoriato nariu.

Atlikdamas partijoje didžiulį organizacinį darbą, A. Sniečkus pasižymėjo kaip vienas iš labiausiai marksistiškai išsilavinusių partijos darbuotojų, redagavo LKP CK organą „Tiesa“, laikraštį „Šalin fašizmas“, rašė LKP CK teoriniame organe „Komunistas“, žurnale „Balsas“.

LKP CK Sekretoriatas, kurio nariu aktyviai dirbo A. Sniečkus, atliko didelį darbą, atkurdamas po fašistinio perversmo suardytus partinius organus ir kuopeles, sutvarkydamas LKP CK ir rajonų komitetų ryšius su vietinėmis partinėmis organizacijomis, suorganizuodamas komunistinės literatūros leidimą ir platinimą. Tai padėjo Komunistų partijai ir toliau vadovauti darbininkų klasės ir visų darbo žmonių išsivadavimo judėjimui.

[Iš „LKP Istorijos Apybraiža“, 2 t.]

ANTANO SNIEČKAUS KAPAS
IR PAMINKLAS VILNIUJE.

LIETUVAITĖ KAPĄ PUOŠIA GĖLĖMIS

Lietuvos moteris Tarptautinių Moters Metų ženkle

Tik Tarybų valdžia atvėrė kelius į visišką moters lygiateisiškumą ir Lietuvoje. Moterys aktyviai dalyvauja visose liaudies ūkio, kultūros, švietimo srityse. Geriausiai apie tai kalba faktai.

Lietuvoje, kaip ir daugelyje Europos kraštų, nuo seno moterų daugiau, negu vyrų. Tokią padėtį lėmė dažni karai bei gausi emigracija, kurioje labiau dalyvavo vyrai. Ypač vyrų ir moterų disproporcija padidėjo po Didžiojo Tėvynės karo. 1939 m. moterų Lietuvoje buvo 52,0%, 1959 m. — 54,1%, 1974 m. — 53,0%. Didžiausias skirtumas tarp vyrų ir moterų skaičiaus yra vyresnėse amžiaus grupėse, o iki 30 metų vyrų yra netgi daugiau, kaip moterų. Pamažu mažėja ir absoliutinis skirtumas tarp jų. 1959 m. moterų buvo 222 tūkst. daugiau, negu vyrų, o 1970 m. — 192,8 tūkst. Vyrų ir moterų santykį bei jų dinamiką pastaraisiais dešimtmečiais rodo gyventojų amžiaus piramidė.

Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos beveik trečdalį deputatų sudaro moterys, vietinių tarybų deputatų tarpe 45% moterų. Labai aktyviai mūsų moterys darbuojasi vadovaujamuose profsąjungos organuose, beveik pusę „Žinijos“ draugijos narių sudaro moterys.

Tarybų Lietuvos moterys yra aukštesnio išsimokslinimo, negu vyrai. 1970 m. moterys

sudarė 55,7% visų asmenų, turinčių aukštąjį, nebaigtą aukštąjį ir specialųjį vidurinį išsimokslinimą, ir 57,2% — vidurinį išsimokslinimą. Iš 1000 vyresnių kaip 10 metų gyventojų su aukštuoju ir specialiuoju viduriniu išsilavinimu buvo 103 vyrai ir 110 moterų, su viduriniu — 72 vyrai ir 83 moterys. Dirbančių žmonių tarpe šis skirtumas dar didesnis: 139 vyrai ir 173 moterys bei 84 vyrai ir 113 moterų. Panašus yra ir dabar besimokančių vyrų ir moterų santykis. 1974 m. bendrojo lavinimo mokyklas baigusiujų tarpe mergaitės sudarė 63%. Specialiosiose vidurinėse mokyklose mergaičių yra 50,3%, o aukštosiose — 54% visų studentų.

Tik socializmo sąlygomis Lietuvos moterys pradėjo aktyviai dalyvauti mokslinio tyrimo darbe. Dabar jos sudaro 38% mokslinių darbuotojų. Nuolat daugėja moterų mokslo kandidačių ir daktarių. Moterys sudaro daugiau kaip ketvirtadalį turinčių mokslinius laipsnius mokslo darbuotojų.

Dabar Lietuvoje moterys sudaro 50% visų dirbančiųjų. Tiesa, atskirose liaudies ūkio šakose jų procentas nevienodas. Mažiausiai moterų dirba statybos-montavimo darbus (16%), transporte (24%), daugiausia — sveikatos apsaugos, fizinės kultūros, socialinio draudimo (83%), švietimo ir kultūros srityse (76%). Dar daugiau moterų dirba liaudies ūkyje su aukštuoju ir specialiuoju viduriniu išsilavinimu. Čia jų 54%. Kai kuriose specialybėse jų procentas ypač didelis. Su aukštuoju išsilavinimu dirbančių specialistų moterų yra 94% prekių žinovių, 73% švietimo darbuotojų, 72% gydytojų. Specialistų moterų su specialiuoju išsimokslinimu dar didesnis procentas. Pavyzdžiui, jos sudaro 98% medicinos darbuotojų, 95% prekių žinovių, 88% švietimo darbuotojų. Mūsų krašto gyventojų švietime ir sveikatos apsaugoje nuo seno moterims priklauso lemiamas vaidmuo, ir labai malonu, kad jos pasiaukojamai atlieka šias sunkias ir svarbias pareigas.

Sėkmingai mūsų moterims dirbti visose liaudies ūkio, kultūros ir švietimo baruose padeda nuolatinis Partijos ir Vyriausybės rūpestis. Stengiamasi kaip galima mažinti moterų rūpesčius šeimoje, buityje, kad būtų kuo daugiau laiko visuomeninei veiklai, sa-

višvietai. Nuolatos gerinamos buitinės gyventojų sąlygos. Kasmet šimtams tūkstančių žmonių praplečiamas gyvenamasis plotas, respublikoje veikia daugiau kaip 900 lopšelių-darželių, kuriuos lanko daugiau kaip 100 tūkst. vaikų. Nuolat auga užmokyklinių įstaigų, pionierių stovyklų skaičius, vis daugiau moksleivių mokosi prailgintos dienos grupėse. Beveik 20 tūkst. daugiavaikių motinų kas mėnesį gauna materialinę paramą.

Fasiaukojamas mūsų moterų darbas yra labai vertinamas. Daugiau kaip 30-čiai Lietuvos moterų suteiktas Socialistinio darbo didvyrės vardas, daugiau kaip 10 tūkst. ap-

dovanota TSRS ordinais ir medaliais, o tai sudaro daugiau kaip ketvirtadalį visų apdovanotųjų. Daugiau kaip 2500 Lietuvos moterų suteiktas „Motinos didvyrės“ vardas, o „Motinystės šlovės“ ordinu ir „Motinystės“ medaliu apdovanota daugiau kaip 80 tūkst. mūsų moterų.

Tarptautiniais moters metais mes džiaugiamės ir didžiuojamės mūsų moterų pasiekimais, jų didžiu įnašu, plečiant ekonomiką, vystant kultūrą ir švietimą. Partija ir Vyriausybė ir toliau stengsis įtraukti moteris į visuomenei naudingą darbą, sudarys dar geresnes darbo ir buitines sąlygas, ypatinga globa apgaubs motinas.

SALOMĖJA NĖRIS

Iš M. K. Čiurlionio paveikslų

DRAUGYSTĖ

Tekeikia prakeiksmu pasaulį
Išsekę lūpos pranašų! —
Draugystę mano tau — kaip saulę,
Kaip šviesų ilgesį nešu.

Ak, ilgos naktys. juodos delčios, —
Padangės pilnos debesų.
O vis dėlto — sakyk, kodėl čia,
Kodėl taip žemėje šviesu?

Jei tu manai, kad saulė, — klystil
Ne saulė teka mum kasryt. —
Tai mūsų didelė draugystė,
Mūs kraujo muzika škaidri!

Dėl jos ir žemėje gyvenam,
Dainuojame dainas dėl jos. —
Dėl jos ir nemunai srovėna,
Ir ošia girios žaliosios.

JANINA DEGUTYTĖ

ČIURLIONIS. KARALIŲ PASAKA

Palinko karaliai prie saulės židinio.
Mažytis kraštas karalių delne.
..Viržiai rausvi ir pienuoti berželiai.
Žuvys ir žvaigždės upių dugne...

Mažytis kraštas delne suvirpa.
Ko tu pabūgai? Ką tu šauki?
O kad sušiltų prie saulės židinio
Tavo šilainė, pilka, jauki.

Kažkur vidunaktis... Medžiai nubunda...
Kažkas vidunaktį kelio neranda...
O mano kraštas — šaltinių raštas,
O mano kraštas — saulės legendof.

..Rugių pražyduusių artimas kvapas...
Krykščia berželiai ant aukšto kalno.
O kad laikytų šviesūs karaliai
Kraštą mažytį ant savo delno!

Ode nuovargiui

*Pavargsta garsas. Ir šviesa išblunka.
Suyra marmuras — senovė...
Uždėjo minkštą leteną, bet sunkią
Ant žemės — užmarštis ir nuovargis.*

*O Antika iškyla į paviršių,
Ir praeitim galva jos karūnuota.
Nedingsta niekur laikas — jis pavirsta
Daiktais ir nuovargiu.*

*Raudot pavargus — baigiasi rauda.
Išsekęs nuodas tampa vaistu.
Pavargsta augalas žydet — tada
Jis pradeda brandinti vaisių.*

*Pavirto tropikų augmenija
Akmens kaitriąja anglimi. Nafta —
Karštosios žemės juodas kraujas.*

*O mano kuklūs šiaurės augalai
Pilki, — neryškios spalvos jų ir
pavadinimai,
Kartų kartom į lėtą durpę gula.*

*Tik skaidrūs gintaro lašai
Primins, kaip šičia, šiaurėj, siautė
Kadaise vasaros audringos,
Putojo karštas medžio kraujas.*

*Čia ilsis takas nepramintas
Nenušienaujamoj žolėj —
Rūstus lyg žalvario paminklas,
Kuriam nelemta sudulėti.*

*Jisai — neyra ir nepūva,
Nesužeistas kitais takais.
Nes keičiasi tik tai, kas buvo,
Nebuvęs — niekad nesikeis.*

*O naktį, slegiant mėnesienai,
Užburtas takas virsta siena:
Ir kur beečiau — tamsoje
Atsimušu į ją, į ją...*

JUOZAS MARCINKEVIČIUS

M. K. ČIURLIONIS IR LIETUVIŲ TARYBINĖ KULTŪRA

L. ŠEPETYS

Nedaug yra pasaulyje dailininkų, kurių paveikslams saugoti ir eksponuoti valstybė būtų pastaciusi specialų muziejų. Dar mažiau tokių, kurių beveik visi darbai būtų sukaupti viename muziejuje, nepasklidę ir neatstovaujami kitose kolekcijose.

1967 m. Kaune pastatytame moderniaame muziejuje yra sutelkti, saugomi ir eksponuojami vienos iš įdomiausių XIX a. pabaigos ir XX a. pradžios asmenybių — lietuvių dailininko ir kompozitoriaus M. K. Čiurlionio (1875—1911) paveiksai, grafikos darbai, muzikos kūrinių rankraščiai. Beje, visi M. K. Čiurlionio paveiksai nutapyti ant nepatvarių medžiagų pastele arba tempera ir kelia daug rūpesčių muziejaininkams ir gausiems jo kūrybos mylėtojams.

M. K. Čiurlionio vardas ir jo darbai, garsėję Rusijoje, Lenkijoje, Vokietijoje prieš pirmąjį pasaulinį ka-

lą, vėliau buvę lyg ir primiršti, o pastaraisiais metais vėl žadina didelį susidomėjimą. Jo kūryba sukėlė aštrius meno kritikų ir istorikų ginčus, sprendžiant naujų laikų meno sąjūdžio kilmės ir raidos klausimus, nustatant menininko vietą šiuolaikinėje epochoje.

M. K. Čiurlionio gyvenimas trumpas, bet intensyvus. Jis panašus į daugelio kitų garsių jo amžininkų likimą. Per trisdešimt penkeris gyvenimo metus Čiurlionis sukūrė daug muzikos kūrinių ir apie 100 paveikslų, iš kurių beveik nieko nebuvo parduota autoriui gyvam esant. Čiurlionio, kaip ir Vrubelio, Van Gogo ir daugelio kitų, kūryba kelia sudėtingą problemą — pažinti, koku mastu kūrėjo fantazijos jėga padeda jam atskleisti, įprasminti ir transponuoti realybę į meno vaizdą. Polifonija ir ritmika, M. K. Čiurlionio vaizduotės sujungta į vizualinę simboliką, R. Rolano yra pavadinta visai nauju meno žemynu, o jis pats — to žemyno Kristupu Kolumbu.

Čiurlionis gimė 1875 m. rugsėjo 12 d. Varėnoje — mažame Lietuvos miestelyje. Muzikinius polinkius jis paveldėjo iš savo tėvo, vietos vargonininko. Nepaprastus berniuko gabumus pastebėjo vienas iš didžiausių to laiko muzikos mėgėjų ir mecenatų Mykolas Oginskis, kuris pasiuntė jį mokytis į Varšuvos, po to į Leipcigo konservatorijas. Varšuvos konservatorijoje Čiurlionis studijavo fortepijoną, kompoziciją ir muzikos teoriją, o atostogų metu, sugrįžęs į Druskininkus — savo vaikystės miestelį, domėjosi turtingu lietuvių liaudies folkloru. Todėl jau pirmieji jo kamerinės muzikos kūriniai, parašyti Varšuvos konservatorijoje — dainos, preliudai fortepijonui, sonatos — organiškai jungia neoromantinio braižo profesionaliosios muzikos įgūdžius su gimtojo krašto muzikine kultūra ir individualia dailininko pasaulėjauta.

1901 m. Čiurlionis išvyksta į Leipcigo konservatoriją, kur, vadovaujamas garsių to meto profesorių K. Reinekės ir S. Jadasono, studijuoja kompoziciją ir kontrapunktą, parašo stambios formos muzikos kūrinių (kai kurie iš jų buvo pažymėti vietinėmis premijomis).

Leipcige, vėliau keliaudamas po Vidurio Europą, taip pat grįžęs į Varšuvą ir į gimtąją Lietuvą, Čiurlionis labai rimtai gilinasi į J. S. Bacho, R. Vagnerio, H. Berliozo, M. Regerio, ypatingai į R. Štrauso muziką, kuri jo neoromantinių kūrinių techniką praturtina sudėtingos ritmikos, polifonijos atradimais. Brendo visos prielaidos Čiurlioniui muzikai įsilieti į didžiosios rusų neoromantinės mokyklos žymiųjų atstovų gretas. Tačiau jau Leipcige kompozitorius profesionalas vis labiau ima jausti, kad meniniai jo interesai nesutelpa vien muzikoje. Jis daug skaito, gilinasi į gamtos mokslus, astronomiją, geofiziką, plačiai domisi filosofijos bei kosmogonijos klausimais, žavisi Dostojevskiu ir Tolstojum, domisi F. Niče, Šopenhaueriu, D. Reskinu, taip pat indų filosofija.

Rusų, lenkų, vokiečių ir kitų pasaulio tautų literatūros ir meno pažinimas, geras profesinis pasiruošimas kompozitoriui leido naujai, giliai pajauti lietuvių liaudies muziką, suprasti jos reikšmę ir vietą. Kaip Čiurlionis vėliau rašė, visa pasaulio muzikinė kultūra vystėsi, remdamasi liaudies kūryba, — ir į pasaulinės muzikos areną jis išveda lietuvių liaudies muziką, jos intonacijas organiškai įpindamas į savo kūrinius. Kompozitorius J. Gruodis yra vaizdžiai pastebėjęs, kad Čiurlionis buvo „pirmas lietuvis, prabilęs europine muzikos kalba, ir pirmas iš mūsų mokytų muzikų, pajutęs grožį senųjų originaliųjų lietuvių liaudies dainų“. Tai akivaizdus pavyzdys, kad nacionalinio meno kūriniai gali tapti pasaulinio meno lobyno dalimi tuo atveju, jeigu jie išreiškia geriausius savo liaudies meno bruožus, įneša kažką naujo, o taip pat remiasi kitų tautų patyrimu. Čia ir yra M. K. Čiurlionio nacionalinė ir internacionalinė reikšmė.

Daugialypiai Čiurlionio menininko interesai įgauna muzikoje savitą, neramų ir kontrastingą beribės fantazijos ir lakoniškos minties išraišką. Simfoninės poemos „Miške“ (1900—1901), „Jūra“ (1903—1907) nėra tik platūs gamtos paveikslai, jose slypi sudėtingas dvasinių pergyvenimų pasaulis, gili žmogiškosios būties filosofija, joms būdingas mąslus monumentalumas. Žinomas rusų teatro ir muzikos kritikas V. Karatyginas 1912 m. apie Čiurlionio muzikos kūrinius (išskyrus simfoninę poemą „Jūra“, kuri pirmą kartą buvo atlikta, tik praėjus ketvirčiui amžiaus po kompozitoriaus mirties) rašė: „Ir čia jau nėra nei Čaikovskio, nei Šo-

peno, nei R. Štrauso, o skamba kažkokie nauji, saviti žodžiai... Jaučia-me, kad dar žingsnis — ir kompozitorius ras save, atras naujas galimy-bes perkelti tapybos stichiją muzikon, kaip pavyko jam pasiekti tokiu atvirkštinių santykių tapyboje". Amžininkams atrode, kad dar žingsnis — ir iškils prieš juos visu ūgiu labai raiškus kompozitorius, gal būt, toly-gus savo mokytojams ar pralenkiantis juos.

Bet nelemta buvo Čiurlioniui žengti to žingsnio, nes muziko kelią pastojo daugialypė jo genijaus prigimtis. Tapęs pirmuoju didelio talento profesionaliuoju lietuvių kompozitoriumi, jis vis labiau ima apleisti mu-ziką, o nuo 1907 m. iki pat mirties atsideda vien tapybai.

Grįžęs iš Leipcigo, Čiurlionis keletą metų gyvena Varšuvoje, lanko Varšuvos Dailės mokyklą, daug piešia, nutapo pirmuosius būdingus paveikslus. Dailininkas įsijungia į visuomeninį to meto gyvenimą, jį vei-kia vis stiprėjantis revoliucinis ir nacionalinio išsivadavimo judėjimas. 1905—1907 m. Čiurlionis pastoviai gyvena Vilniuje ir tampa vienu ryš-kiausių lietuvių kultūrinio gyvenimo organizatorių bei vadovų. Drauge su kitais jis rengia parodas, pats aktyviai jose dalyvauja, organizuoja muzikinį lietuvių gyvenimą.

Čiurlionis — savamokslis dailininkas. Į dailę atėjo, būdamas 29 metų amžiaus. Apie vienerius mokslo metus Varšuvos Dailės mokykloje jis tik tiek tepasako, kad „nieko nemokė ten to, ko aš norėjau išmokti“. O ap-skritai, ar galėjo ką nors duoti bet kuri mokykla žmogui, užsibrėžusiam praktiškai įgyvendinti vieną didžiausių meno siekimų — universalią me-nų sintezės idėją, sumaniusiam visą gyvenimą kurti dailę, suponuotą ne kokiai nors vienai meno srovei, o tarytum tolygią pasaulio sukūrimui, savo meto sukrėtimams? Ryškiausias šios Čiurlionio tendencijos pavyz-dys yra amžinojo judėjimo, dinamiškų kompozicijų tapybos ciklai, pa-remti muzikos kūrinų principais.

Kūrėjas jau pirmuose savo pastele ir tempera tapytuose paveiksluose (1904—1906) — „Pasaulio sutvėrimo“, „Tvano“, „Laidotuvių“ cikluose, „Miško muzikoje“ pasiekia išbaigtą išraišką. Tobula ritmiška tvarka, spalvų subtilumas ir aiškus kompozicinis žvilgsnis „iš paukščio skry-džio“ pajungia siautulingus menininko vaizdinius ir vizijas giliai min-čiai: augalai atgyja, pušys virsta gražiomis pasakų mergelėmis, uolos ir kalvos — hipnotizuojančių akių demonais, kad bylotų apie gyvenimo grožį ir amžiną pasaulio atsinaujinimą. Jo paveikslai patraukia ir jaudi-na visų pirma tuo, kad jie kupini gyvenimo troškimo ir žavesio.

1906—1909 m. laikotarpiu Čiurlionis vis labiau gilinasi į žmogaus bū-ties problemas. Paveikslų cikluose, pavadintuose „Saulės“, „Pavasario“, „Žalčio“, „Vasaros“, „Jūros“, „Piramidžių“, „Žvaigždžių“ sonatomis, ly-riškose jų metamarfozėse ir pietų Lietuvos peizažų inspiracijose atsi-skleidžia nerimastinga dramatinė įtampa, gaivalingų jėgų lemtinga ko-va ir visados rami gėrio pergalė. Čia matome, koks imlus dailininkas gamtos išgyvenimams, ir kaip tik dėl to pilnutinio imlumo, aprėpiančio gamtą ir žmogų, dailininkas nebesitenkina tradicinėmis tapybos formo-mis, o nukreipia savo pastangas į laiko tekėjimo tapymą, į tapybos išpū-džių dinamiką. Dėl laiko elementų, aiškiai suvokiamų ritmo ypatybių, gilesnės spalvos ir erdvės struktūros funkcijų, pagaliau dėl vyraujančios banguojančios linijos Čiurlionio paveikslai sukelia mums muzikalios har-monijos nuotaiką, regėjimo ir klausos dialogo išpūdį.

Čiurlionio tapybinės sonatos ir fugos kelia ginčą, kas nulėmė — tapyba ar muzika? Mums atrodo, kad jos nėra tiesioginė muzikos projekcija drobėn, o greičiau optimaliai pavykusi dailininko vaizduotės, meno vaizdų muzikalumo ir kartu tapybiškumo dermė, kuri leidžia kiekvienam žiūrovui jam pačiam tinkamiausiu būdu suvokti paveikslą ir save. Būtent ši jo muzikinės tapybos savybė leido M. Gorkiui tarti: „Argi romantikai ir nėra vietos realizme? Vadinasi, plastika, ritmas, muzikalumas ir panašūs dalykai visai nereikalingi realistinei tapybai? Čiurlionis man patinka tuo, kad jis verčia mane susimąstyti kaip literatą!“

Nemažą Čiurlionio dailės palikimo dalį, ypač paskutiniųjų metų, sudaro kontrastingi pavieniai paveiksai ir ištisi ciklai. Vienuose jų („Rex“, „Demonas“, „Angelo preliudas“, „Pilies pasaka“) autorius pakyla arba nusileidžia labai toli už žmogaus realios būties ribų, kituose („Bičiulystė“, „Pasaka“, „Karalių pasaka“, „Žiema“) grįžta į gėrio pasaulį, kurio pasakiški miestai, fantastiški aukurai, saulės ir kiti gamtos šviesuliai tėra personifikuoti gimtojo krašto gamtos ir kūrybinių galių konkretūs elementai. Čiurlionio originalus fantazijos, vizijų ir supoetintų gamtos vaizdų gretinimas liudija, kad jis atsiplėsdavo nuo konkretesnės, žemiškos būties tik tam, kad pajautų sugrįžimo į ją džiaugsmą ir prasmę. Dailininkas paskyrė daug kūrybinės energijos, norėdamas pažinti ir susikurti visaapimančią gamtos ir žmogaus nedalumo, gėrio ir blogio dialektinės priešybės meninę koncepciją. Tuo būdu Čiurlionis neieškojo abstraktaus dvasingumo — jam vaizduotės, dvasios jėga buvo atspirties taškas gyvenimo realybės galioms pažinti ir tramdyti. Prisiminkime populiarų „Pasakos“ paveikslą, kur viršum žmonijos — tų žaidžiančių su piene kūdikių — kybo apokaliptinė vizija — juoda būsimųjų karų nuojauta. Būtent Čiurlionio meno universalumas, jo konkretus pasaulio supratimas, filosofinėmis kategorijomis apmąstytas meninis vaizdas daro jo kūrybą aktualią šiuolaikiniam žmogui, ieškančiam atsakymo į daugelį epochos iškeltų grėsmingų klausimų.

Neteisinga būtų vertinti Čiurlionio dailę iš vieno kito paveikslo, atplėšto nuo visos jo kūrybos. Lygiai taip pat netikslinga ieškoti jo tiesioginių tęsėjų. Jis kūrė be išankstinių stilių ar srovių postulatų. Tarsi nujausdamas neilgą amžių, dailininkas skubėjo išlieti lanką savo vaizduotę tik paties išgyventomis meninėmis priemonėmis, pasiremdamas liaudies meno dvasinėmis apraiškomis. Čiurlionis ne kartą yra sakęs, kad liaudies kūrybos tradicijos yra „pirmutinis tvėrimo apsireiškimas“. Taigi liaudies menas dailininką ir kompozitorių žavėjo ir traukė, ir Čiurlionis kiekvieną kartą grįždavo prie jo, tarytum norėdamas patikrinti save, praturtinti savo kūrybą. „Zodiako ženklų“, „Pasaulio sutvėrimo“ cikluose, „Karalių pasakoje“, taip pat piešiniuose bei grafikos darbuose folkloro vaizdai perlydyti dailininko kūrybinės vaizduotės, nuspalvinti subtiliomis spalvomis.

M. K. Čiurlionis ne tik ėmė iš savo liaudies, bet jai ir su kaupu grąžino. Štai pažvelkime į jo harmonizuotas dainas. Čiurlionis pirmasis pradėjo balsuoti jas, remiantis jų pačių vidinėmis savybėmis. Jis pirmasis apvalė plačiai dainuotas dainas nuo svetimybų — mažoro-minoro vartymų — bei miesčioniškumo. Čiurlionis, pirmasis suvokęs subdominantės reikšmę mūsų liaudies muzikoje, grąžino harmonizuotoms dainoms jų derminį grožį, atskirų balsų melodinę laisvę. Čiurlionio suharmonizuo-

tos dainos — mūsų klasika, kurios principais naudojosi ankstesnės ir tebesinaudoja dabartinės mūsų kompozitorių kartos.

Čiurlionio santykiyje su liaudies kūryba išryškėja jo, kaip muziko ir dailininko, patirtis, kuriai svarbiausia — mintis. Šis minties ir fantazijos lydinys neįtelpa nei į senas dailės ir muzikos taisykles, nei grindžia naujus kanonus. Tai unikali autentiško meno visuma, nukreipta savo estetinė humanistine esme į priekį, į naujus pasaulius, naujus žmogaus genijaus atradimus. Todėl joje kiekvienas naujas menas gali atrasti sau būdingų savybių, bet negali joje kanonizuotis.

Čiurlionis neturėjo ir neskelbė siauros estetinės programos. Žmogaus vietas visatoje ir epochoje apmąstymas — jo meno bendra programa.

Neturint kūrėjui aiškesnių pilietinių-meninių pozicijų, ši programa būtų galėjusi atitraukti jį nuo gyvenimo tikrovės, nuvesti į dekadentizmo aklavietę. Todėl šiandieną kalbėdami apie Čiurlionį dailininką ir kompozitorių, negalime nepaminėti tai, ką nutylėdavo lietuvių buržuazinė spauda ir ką dabar ignoruoja jo kūrybos kai kurie užsienio tyrinėtojai — būtent jo, kaip menininko-piliečio, pozicijų. Ir čia mus patraukia jo kūrybos ir veiklos istoriškumas bei gyvenimiškumas. Čiurlioniui buvo svetimos meno estetizavimo, uždarumo tendencijos. Jis pripažino meno visuomeninę funkciją, puikiai suvokė dailininko—žiūrovo bei kompozitoriaus—atlikėjo—klausytojo dialektinio ryšio būtinybę ir čia matė dailės ir muzikos progreso laidą. Vidinių įsitikinimų skatinamas, jis entuziastingai rūpinosi dailės ir muzikos švietimo Lietuvoje reikalais, dalyvavo dailės draugijos darbe, įsteigė muzikos sekciją prie Lietuvos dailės draugijos, ketino įkurti muzikinę biblioteką, konservatoriją; jis organizavo pirmąsias lietuvių dailės parodas, choras, skelbė dainų konkursus ir akylai sekė jų meninį lygį, rašė muzikinius straipsnius. Čiurlionis — ne tik lietuvių profesionaliosios dailės ir muzikos pagrindėjas: jis — vienas pirmųjų mūsų muzikos teoretikų, kritikų ir publicistų. Jo straipsniai kupini susirūpinimo lietuvių muzikos šiandiena ir ateitimi, jie kupini muzikinės erudicijos, taiklių apibendrinimų, išvalgumo, tiesumo ir pilietiškos drąsos. Čiurlionio beletristinis bei epistoliarinis palikimas, padėjęs pažinti sudėtingą jo dvasinę sandarą, rodo, kad jis visomis kūrėjo galiomis siekė meno tiesos, meno liaudiškumo.

Čiurlionio visuomeninė energija ir entuziazmas persidavė jauniems amžininkams: J. Gruodžiui, Mikui Petrauskui ir jo broliui Kiprui Petrauskui, J. Tallat-Kelpšai, A. Kačanauskui, A. Sodeikai, P. Olekai, J. Vienožinskiui, P. Galaunei ir daugeliui daugeliui kitų. Ta čiurlioniškąja energija persiėmė ir kiti Lietuvos meno veikėjai, per buržuazinių metų negandas atnešę mums lietuvių muzikos klasiko ir didžiojo dailininko idėjas.

Daug ko išmoko lietuvių dailininkai ir kompozitoriai iš Čiurlionio, o svarbiausia — filosofiškai įprasminti kuo platesnes žmogiškosios būties tolumą, skverbti į giliausias žmogaus egzistencijos prasmės problemas... Visa Čiurlionio kūryba kupina gėrio, šviesos ir fantazijos, maitinusios ir tebemaitinančios lietuvių dailę ir muziką. Čiurlionio pamėgtas dainas, atskiras jo originalių temų intonacijas arba šiaip vidiniu turiniu artimus motyvus savo muzikoje naudoja E. Balsys, S. Vainiūnas, V. Jurgutis, V. Barkauskas, B. Kutavičius, V. Montvila, J. Juozapaitis; Čiurlionio koloritui ir visai plastinei išraiškai artimas K. Šimonis; Čiurlionio

filosofiniam minties platumui — kai kurios A. Savicko drobės, jo lyrikos interpretacijai — V. Valiaus grafika. Čiurlioniui skiriami įvairių žanrų dailės ir muzikos kūriniai. Pagaliau kūrybos aktą skatina pats Čiurlionio žmogaus — piliečio ir menininko buvimo faktas: mūsų kūrėjai vėl ir vėl grįžta prie nemirtingų Čiurlionio drobių, vėl ir vėl klausosi „Jūros“ ir, atsigaivinę, tarsi atsigėrę iš tyro miško šaltinio, su naujomis jėgomis grįžta prie naujų darbų...

Čiurlionis — ypatingas lietuvių nacionalinės kultūros reiškiny. Iš neišsenkamų jo kūrybos gelmių sau minčių ir įkvėpimo sėmėsi ne tik dailininkai ir kompozitoriai. Jo kūryba įkvepia mūsų literatus ir ypač poetus. Daugelio mūsų poetų kūryboje randame Čiurlionio dailės atgarsių — jam skirtų eilėraščių ciklą, panašių įvaizdžių, muzikinių asociacijų, ritminės dinamikos. Yra poetų, kurių kūrinuose užčiuopiame giminą Čiurlioniui mąstymo perspektyvą, apibendrinančias kategorijas, aukštą dvasios skrydį. Mūsų geriausi lyrikos puslapiai, kaip ir Čiurlionio drobės, dvelkia savitai suprastu ir apibendrintai išreikštu psichologiniu žmogaus ryšiu su gamta, giliu amžininko suvokimu. „Aš esu žemės dalis, ir tai gerai žinau: išaugau iš žemės, kaip išauga obelis ar gluosnis“, — rašė dienoraštyje Salomėja Nėris. O ar šios ir kitų mūsų poetų kūryboje nėra dažni Čiurlionio pamėgti simboliai — žvaigždėti dangūs, čiurlenantys pavasarai, spinduliuojančios kalnų viršūnės? Saulė ir gedulingos eisenos niūri vora, juodas paukštis ir neišmatuojamas fantazijos skrydis į erdves, veržimasis į aukštį — šis žmogaus gyvenimo grožio ir jo būties tragizmo suvokimas savaip atsispindi daugelio mūsų poetų eilėse. O tūkstančiai saulių — tie vilties, šviesos, džiaugsmo, draugystės simboliai — ar nešviečia Salomėjos Nėries, Sruogos, Maldonio, Marcinkevičiaus, Degutytės kūrinuose. Amžinas idealo troškimas, nuolatinė skaudžių prieštaravimų kova ir begaliniai jautrios, mimoziškos sielos metamorfozės Putino poezijoje ar irgi nėra Čiurlionio kūrybos savitas aidas? O himnas Saulei, čiurlioniškasis optimizmas, žmogaus išaukštinimas Visatoje ir kosminiai skrydžiai, tikrovės patvirtinti, ar neatgijo šiuolaikiškais formomis Mieželaičio „Žmoguje“?

Čiurlionis lyg šviesulys trumpam suvito Lietuvos kultūros padangėje, bet spėjo nubrėžti plačią trasą visam jos menui. Palietęs amžinas, visai žmonijai ir kiekvienam žmogui gyvybiškai svarbias egzistencijos problemas, jis neliko tik tautinio meno apraiška. Jo kūryba, atsirėmusi į liaudies gyvenimą ir kūrybinę mintį, o kartu praturtinta kitų tautų patyrimo ir bendražmogiškų idėjų, pasak M. Dobužinskio, „toli peržengė nacionalinio meno ribas“.

Minėdami M. K. Čiurlionio šimtąsias gimimo metines, labiau nei bet kada anksčiau suvokiame jo kūrybą, kaip labai ryškų lietuvių tautos kūrybinių galių pasireiškimą ir profesionalų išvystymą plačios kultūrų sąveikos pagrindu. Lietuvių tarybinės kultūros spartaus vystymosi sąlygomis Čiurlionio kūryboje susilydžiusių meno nacionalumo ir internacionalumo bruožus realizuoja mūsų šiuolaikinio meno liaudiškumas ir pilietiškumas, platūs pasklidimo bei populiarumo horizontai. Lietuvių tarybinės kultūros suklestėjimas ir organiškasis įsiliejimas į tarybinių tautų kultūros savitarpio turtinimo procesus — dar vienas ir bene svarbiausias M. K. Čiurlionio nacionalinės ir internacionalinės reikšmės aspektas.

PRASMINGU PAŽANGOS KELIU

LEOKADIJA PETKEVIČIENĖ

Vilniaus Valstybinio Pedagoginio Instituto Docentė

Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugijai (ALDLD) sukanka 60 metų. ALDLD per tą laikotarpį išleido daugiau kaip 80 knygų, kurios apėmė įvairias visuomeninio gyvenimo sritis bei mokslo šakas. Jos auklėjo skaitytojus proletarinio internacionalizmo dvasia ir skatino aktyviai dalyvauti politinėje bei socialinėje kovoje.

Lietuvos revoliucinio judėjimo vadovai V. Mickevičius-Kapsukas ir Z. Angarietis teigiamai vertino draugijos leidybinį darbą. V. Mickevičius-Kapsukas būdamas JAV, priklausė ALDLD. Viena iš pirmųjų jos išleistų knygų buvo V. Kapsuko "Jono Biliūno biografija". Jis labai aktyviai ragino draugiją išleisti K. Markso "Kapitalą" lietuvių kalba. Draugijai ši idėja pasirodė sunkiai įgyvendinama dėl kvalifikuotų vertėjų stokos.

Draugijos leidybinė veikla visada turėjo pažangią-demokratinę kryptį. Jos išleistos marksistinio pobūdžio knygos suvaidino didžiulį vaidmenį, formuojant mokslinę pasaulėžiūrą ne tik emigracijoje gyvenančių lietuvių tarpe, bet ir Lietuvos jaunimui, ypač moksleivijai. Jos buvo vienos iš šaltinių, iš kurio buvo semtasi socializmo idėjų.

Prisimindamas ALDLD marksistinių leidinių poveikį Lietuvos jaunimui, Julius Būtėnas rašė, kad kiek jam teko kalbėtis su savo amžiaus draugais, besimokančiais gimnazijoje, "jie su malonumu prisimena ALDLD leidinius ir pripažįsta jų teigiamą poveikį pažangiai pasaulėžiūrai formuoti. . ."

Nežiūrint buržuazinėje Lietuvoje įvestos sustiprintos fašistinės cenzūros, kuri dėjo nemažą pastangų, kad į Lietuvą nepatektų ALDLD išleistos marksistinio turinio knygos, jos vis dėlto pasiekdavo skaitytojus įvairiais keliais.

Lietuvoje buvo paplitusios draugijos išleistos V. Mickevičiaus-Kapsuko bei Z. Angariečio knygos. Iš rankų į rankas ėjo V. Mickevičiaus-Kapsuko "Jono Biliūno biografija" (1917 m.), "Caro kalėjimuos" (1929 m.), "Pirmoji Lietuvos

proletarinė revoliucija" (1934 m.), "Šeimyna seniau, dabar ir ateityje" (1928 m.), Z. Angariečio "Nepriklausomos Lietuvos kalėjimuose" (1922 m.), kitos.

JAV lietuvių komunistų sekcijos ir draugijos kuopos įvairiose lietuvių kolonijose Chicagoje, New Yorke, Philadelphijoje, Clevelande, kitur steigė vakarines marksistines mokykles, kuriose buvo nagrinėjami marksistinės lenininės teorijos pagrindai. Dauguma emigrantų komunistų mokėsi marksizmo iš draugijos išleistų knygų.

Amerikos lietuvių darbininkų literatūros draugija išleido nemažą knygų ir apie Tarybų Sąjungą. Pirmoji knyga pasirodė 1920 m., tai buvo anglų žurnalisto A. Ransomo išpūdžių knyga apie Tarybų Rusiją. Ji supažindino skaitytojus su pirmaisiais Tarybų valdžios gyvavimo metais.

A. Ransomas lankėsi Tarybų Rusijoje du kartus. Jis turėjo galimybę susitikti keletą kartų ir kalbėtis su V. Leninu. Jo pokalbiai ir interviu buvo išspausdinti anglų ir amerikiečių spaudoje bei paskelbti kelių autorių paruoštoje knygoje "Leninas - žmogus". Neatsitiktinai L. Prūseika pasirinko šio autoriaus knygą ir išvertė ją lietuvių kalba.

Draugijos kuopos ne tik platino knygas apie Tarybų valstybę, bet organizavo daug įvairių priemonių, skirtų Tarybų valstybės gynimui nuo užsienio intervencijos. Vėliau buvo surinktos nemažos pinigų sumos nuo sausros nukentėjusiems Pavolgio rajonams paremti.

Draugijos žurnale "Šviesoje" dažnai pasirodavo straipsniai apie Tarybų Sąjungą, kurie nušvietė socializmo statybos didingumą, teikė plačią informaciją apie socialinių-politinių bei ekonominių pasikeitimų esmę. Tai ne tik informavo JAV lietuvius, bet ir davė atkirtį buržuazinės propagandos skleidžiamam antitarybiškumui.

1941 m., hitlerinei Vokietijai užpuolus Tarybų Sąjungą, ALDLD kvietė draugijos narius kuo

aktyviausiai dalyvauti masinėse solidarumo su Tarybų Sąjunga demonstracijose.

Antrojo pasaulinio karo metais draugija išleido keletą antifašistinio turinio knygų. 1942-1944 m. "Sviesoje" buvo paskelbta apie 150 tarybinių lietuvių poetų, rašytojų eilėraščių, apysakų, straipsnių. Karo metais draugija atliko didžiulį aiškinamąjį darbą, kovodama prieš buržuazinių nacionalistų skelbiamas fašizmo idėjas ir antikomunizmą.

Pokario metais ALDLD protestavo prieš

"šaltojo karo" politiką, pasisakė už taiką, aiškino spaudoje, susirinkimuose, mitinguose TSRS taikingos užsienio politikos esmę.

Draugijos nueitas 60-ties metų kelias rodo, jog jos leidybinis ir visuomeninis darbas visada siejosi su pažangos, demokratijos ir socializmo idėjomis. Tarybų Lietuvos darbo žmonės kuo nuoširdžiausiai linki Amerikos lietuvių darbininkų literatūros draugijai ir toliau sėkmingai skleisti tą šviesą, kuri ir šiandien suteikia tiek energijos ir optimizmo jos nariams ir bičiuliams.

M. Dobužinskis

1875-1957

Ekslibris'as

[100-sias gimimo metines minint]

Matislavas Dobužinskis, kurio 100-sias gimimo metines švenčia visas meno pasaulis, lietuviškoje scenografijoje suvaidino labai svarbų vaidmenį, savo darbais toli išėjęs už Lietuvos ribų, atkreipdamas į save beveik visos Europos dėmesį.

Kas, gi, siejo M. Dobužinskį su Lietuva? Kodėl jis pasirinko, to meto akimis žiūrint, provincialų miestą Kauną, o ne Paryžių, Londoną ar kitą didmiestį?

Pirmiausiai M. Dobužinskį siejo su Lietuva jo kilmė. Kaip rašo jo sūnus Vsevolodas, visi Dobužinskiai gimė, gyveno ir mirė Lietuvoje. Dailininko tėvas Valerijonas, carinėje armijoje pasiekęs generolo laipsnį ir didelis mėgėjas piešti kiekvieną sykį pabrėždavo savo lietuvišką kilmę. Nors namie lietuviškai ir nebūdavo

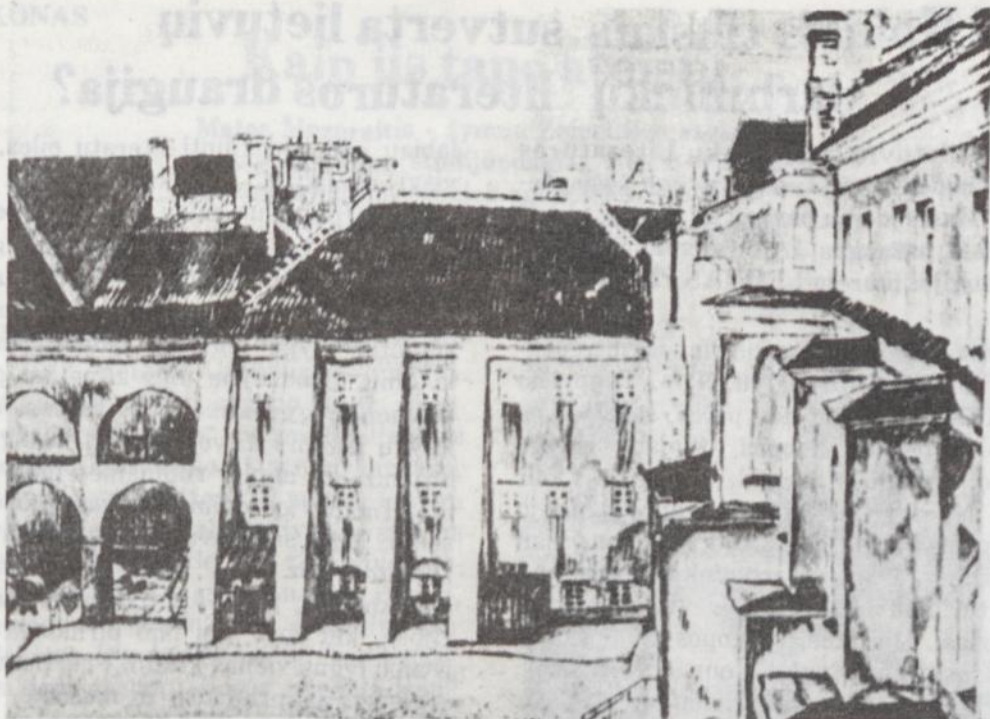
kalbama, bet gyslose tekėjo lietuviškas kraujas.

Antra priežastis, mano manymu, buvo M. K. Čiurlionis. Juk abu menininkai gimė tais pačiais metais, tik Čiurlionis rugsėjo mėnesį, o Dobužinskis rugpjūčio. Kaip tik Vilniuje jie nedrausiai susipažįsta, o vėliau Peterburge Dobužinskių bute Čiurlionis rado tą šilumą, kurios jam taip stigo svetimame mieste. M. Dobužinskis labai vertino Čiurlionį kaip žmogų ir menininką ir jo darbus. Čia Čiurlionis galėjo ištisom valandom skambinti fortepijonu.

Trečioji priežastis — Kauno teatras, kuris buvo jo tėvynėje. Nuo 1929 metų M. Dobužinskis visą savo veiklą suriša su Kauno teatru, kuris jam tapo atsinaujinimo žeme, kurią jis mylėjo ir puoselėjo. Nors Kaunas buvo atokiau nuo stambesnių Europos ir Rusijos centrų, tačiau teatras, ypač opera, buvo stiprus. Daug dirbęs scenografijos srityje Peterburge ir Maskvoje, savo patyrisia akim iš karto pastebėjo, kad trūksta gero scenografo. Kaip tik čia, Kauno teatre, ir pasireiškė jo talentas. Šis dešimtmetis buvo jo, kaip menininko, kūrybinio subrendimo laikotarpis, kurio metu jis apiformino 31 operos, baletų ir dramos spektaklių.

M. Dobužinskis nebuvo eilinis teatro dailininkas—dekoratorius. Tai buvo pirmiausiai kūrėjas, puikus epochos, stiliaus žinovas. Dirbdamas teatre, nepraleisdamas nė vieno spektaklio, jis rasdavo laiko organizuoti dailės studiją, surengti kelias personalines parodas, vesti plačią korespondenciją, nesykį pasisakyti spaudoje lietuviško stiliaus klausimais, važinėti po Lietuvą ir teptuku užfiksuoti įdomesnius kampelius. Vilniuje teatro muziejuje saugomas gausus M. Dobužinskio archyvas leidžia susidaryti pilną vaizdą apie šią neeilinę asmenybę.

Kas yra būdinga M. Dobužinskio pieštomis dekoracijoms? Pirmiausiai konkretumas, toliau puikus stiliaus pajautimas, nesivaikymas išori-

Senasis Vilniaus universitetas M. Dobužinskis

nių efektų, turtinga fantazija. Mano atmintis dar išsaugojo P. Caikovskio "Pikų damos" ir J. Karnavičiaus operos "Radvilos Perkūno" pastatymus. Tikrai, kada dekoracijos būdavo kaip reikiant apšviestos, jos padarydavo nepaprastą įspūdį. Tai pripažįsta visi vyresnės kartos operos artistai, dailininkai, pažinoję M. Dobužinskį, dirbę sykiu su juo. Labai šiltus atsiliepimus apie jo pieštas dekoracijas randame ir to meto prancūzų ir anglų spaudoje, po sėkmingų mūsų baleto gastrolių Monte Karlo ir Londone. Užtekdavo jam pridėti keletą brūkšnių, kai dekoracijos iš karto atgydavo. M. Dobužinskio dailininko—dekoratoriaus kūrybos viršūnė buvo W. A. Mocarto operos "Don Žuanas" kostiumai ir dekoracijos.

1939 metais M. Dobužinskis išvyko į užsienį pagal sutartį nupiešti dekoracijas vienai F. Dostojevskio romanų inscenizacijai. Prasidėjęs karas nubloškė šį talentingą dailininką į svetimus kraštus, iš kurių jam nebuvo lemta grįžti į tėvynę. Jis mirė 1957 metų spalio 1 d. New Yorke, palaidotas Paryžiuje.

M. Dobužinskio pieštų dekoracijų likimas labai liūdnas, nes pas mus neišliko nė vieno originalo. Dalis jų sudėgė gaisro Kauno teatre metu, ant kitų, pav. "Don Žuano", hitlerinės okupacijos metais, trūkstant lėšų ir medžiagų, buvo užpieštos kitos, trečia dalis nukentėjo didžiojo potvynio Kaune metu. Tik iš nuotraukų

ir atminties galima įsivaizduoti šiuos šedevrus.

Cia pateikiu tris M. Dobužinskio kūrinius grafiką "Senasis Vilniaus universitetas", operos "Radvila Perkūnas" dekoracijų pavyzdį ir ekslibrisą. Ekslibrisas, kurio originalas yra pas mane išlikęs, su užrašu "Valeryan Dobužinski", rodo kad jis yra padarytas tėvo knygoms, o kad tai yra Matislavo darbas — inicialai M D apačioje. Nuotaika liūdna, užrašas "Vanitas" ("Tuštybė"). Atrodo, kad šis kūrinėlis yra sukurtas paskutiniaisiais tėvo gyvenimo metais.

V. Gulmanas

DRAUGEI

Sutikau aš tave gražios dienos rytą
Ankstyvam laike vasarėlės:
Išlaisvinai mano meilę uždarytą,
Jaučiau, kai žydėjo man gėlės.

Daug gėlių žydėjo ir jos man nuvyto,
Daug ir pavasarių praėjo;
Tarp audrų siautimo, buityje įgyto,
Man džiaugsmas ir vėl sukuždėjo.

Ir taip siela mano ir vėl atsigavo,
Jausmo įstabaus apipilta,
O plati vaizduotė laime susiūbavo,
Kai ugnis tamsybė įskelta.

A. Dagilis

Kokiais tikslais sutverta lietuvių darbininkų literatūros draugija?

Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija šiemet mini savo gyvavimo šešiasdešimtmetį. Mums įdomu paskaityti, ką apie LLD 1917 m. rašė pažangus JAV lietuvių veikėjas, vienas draugijos įkūrėjų LEONAS PRŪSEIKA.

Pirmoji kuopa Lietuvių darbininkų literatūros draugijos įsikūrė Brooklyn, N. Y., rugpiūčio mėnesį 1915 m. Dar tą pačią savaitę po įsikūrimo pirmosios kuopos, tuojaus išdygo kuopos So. Boston, Mass., E. Arlington Vt. ir Maspeth, N. Y. Kiek vėliau kuopos pradėjo dygti kaip grybai po lietaus, ir šiandien, man šiuos žodžius rašant, Darbininkų literatūros draugija turi jau 90 kuopų, ir vis dar naujų kuopų kuriasi. Didžiausios kuopos mūsų Draugijos randasi Waterbury, Conn., Worcester, Mass., Brooklyn, N. Y., Binghamton, N. Y., ir So. Bostone. Didžiojoje Chicagoje randasi net 6 kuopos. Kaip matote, yra pamato būti visiškai pasitenkinusiu tokiu normaliu, taip laipsnišku Draugijos ūgiu. Abelnas narių skaičius šiuo metu jau viršija 3000, taigi, kaip rodos, jaunutė Literatūros draugija bene bus tik pralenkusi Tėvynės mylėtojų draugija.

Kad Draugija taip gražiai auga, nereikia per daug stebėtis. Dirva panašiai Draugijai jau seniai pribrendo Amerikos lietuviuose. Jau seniai iš visų pusių buvo girdėti balsai: duokite darbininkui žmogui rimtesnių knygų, tokių knygų, kuriose darbininkai galėtų pasisemti sau daugiau žinių iš visuomenės mokslų ir iš tų visuomeninio gyvenimo sričių, kuriose darbininkų klasei prisieina veikti.

Draugija, kaip ji pati sakosi savo konstitucijoje, "stato savo tikslu leidimą tokių raštų, kurie keltų darbininkų miniose klasinė sąmonę, auklėtų darbininkuose socialistiškąjį susipratimą ir solidarumą ir šiaip jau praplėstų jų žinojimo ribas įvairiose mokslo šakose. Leisdama knygų iš dailiosios literatūros ir įvairių mokslo šakų, ši Draugija betgi labiausiai rūpinsis leisti raštus, gvildenančius darbininkų klausimą visame jo apimtyje, bei raštus, rišančius mokslo, socializmo teorijos ir praktikos klausimus".

Kaip matote, Draugijos tikslai nėra tokie siauri. Reikės pusėtinai laiko, kol raštų leidimas susitvarkys pagal planą. Stoka literatūrą yra nemenka kliūtis rūpinamajam tikslui įvykinti. Karo audra, kuri jau ir Ameriką palietė, dar

labiau gali iškrikdinti literatūrą eiles, tačiau aš visgi nemanau, kad karas žymiai pakenktų mūsų darbui. Nuo mūsų visų bendros energijos priklausys, kad Draugija tarptų ir augtų.

Mintis, kuria vadovavosi šios Draugijos įsteigėjai, kai jie dėjo kertinį akmenį, buvo ta, kad rūpintis knygų leidimu, didelių rimtų knygų leidimu. Labdarybę mes atmetam plačiam visuomenės gyvenime, tai turime atmesti ir knygų leidimo dirvoje. Jeigu mes patys, kaip organizuota minia, rūpinamės įgyti žmoniškas materialinio gyvenimo sąlygas, tai būtų nenuosekle, jeigu savo dvasiai sustiprinti semtumės žinojimo kur nors kitur, o ne mūsų pačių palaikomose, pačių kontroliuojamose organizacijose, kur mes visi nuo pirmo iki paskutinio esame lygūs vienas kitam. Prie panašios rūšies organizacijų priklauso ir mūsų šios Darbininkų literatūros draugija. Kad steigėjai neklydo, panašiai manydami, rodo tas populiarumas, kurį Draugija įgijo visoje Amerikoje.

Turėdami panašią Draugiją, mes lengvu ir greitu būdu galime išplatinti rimtų, "storų" knygų. Pavyzdžiui, knygos "Karė-Ko-Dėlei?" tik per vieną savaitę buvo išplatinta 3000 egzempliorių. Visai kitaip einasi su knygos išplatinimu, jeigu ją leidžia ne Draugija, bet pavienis asmuo. Tuomet knygai ilgai reikia gulėti lentynoje. Mes šios bėdos, tur būt, nepatirsime.

Tolimesnis Draugijos augimas priklauso nuo visų draugų, kurie yra L. D. L. D. nariai. Būtų klaidinga manyti, kad viskas priklauso nuo Draugijos vadovybės. Draugijos jėga tvyro ne jos viršūnėse, ne centro valdyboje ir net ne kuopų valdybose, kiek sąmoningame visų narių veikime. Mano nuomone, nėra lengvesnio daikto, kaip prikalbinti naują narį prie šios Draugijos. Mokestis taip prieinamas, kad sunku atrasti motyvų išsikalbėjimui. Kiekvienas mato Draugijos teikiamą naudą. O turint daug narių, turėsime ir daugiau išteklių. Gi didesni ištekliai bus apversti ne kokiems niekniekiam, bet mūsų Draugijos pamatiniam tikslui - rimtoms knygoms leisti.

Juo daugiau gerų darbininkiškų knygų turėsime, juo plačiau pasklis socialistiško susipratimo bangos proletarų miniose, tuo greičiau nutrenksime retežius, kuriuos kapitalizmo sistema uždėjo ant žmonių dvasios ir kūno.

Kaip jis tapo ateistu

Matas Mozūraitis - žymus Žemaitijos ateistas, pedagogas, dar studijuodamas Telšių kunigų seminarijoje, pastebėjęs aukštosios dvasininkijos socialinės nelygybės palaikymą, garbės troškimą, godumą, prarado dievą.

Matas Mozūraitis gimė Pavirvytės dvaro kumetyne 1912 metais. Drobinuose marškinuose užaugo. Ganydamas pono bandą, karvėms pamokslus sakydavo. Kai pradėjo lankyti Telšių gimnaziją, katedroje klapčiuku tarnavo. Baigęs šešias klases, užsidarė už aukštųjų kunigų seminarijos mūro sienų. Galvojo dvasinę atramą rasiąs, paguodą neturte. Bet vos tik pažvelgavo į vyskupo Justino Staugaičio naujus rūmus, taip ir nudiegdavo Mozūraičiui smilkalys per nuga. Bokštas lyg bazilikos, 63 kambariai, koplyč. raudonu aksomu išklota, altorius dramblio kaulu ir brangakmeniais papuoštas. Kartą po meditacijos grįžtant iš bažnyčios, kurioje buvo mažai žmonių, klierikas draugams pasakė:

— Mat, kaip tatai yra: Kristus ir apaštalai lūšnose gyveno ir visą pasaulį atvertė prie dievo, o mūsų akcelencija pastatė prabangius rūmus, ir visi žmonės šalinasi bažnyčios.

“JŪSŲ TARPE YRA FARIZIEJUS”

Staiga rektorius Vincas Borisevičius visus klierikus sukvietė į salę. Seminarijos vadovas virpėjo iš pykčio.

— Jūsų tarpe yra fariziejus, - sugriaudėjo jis. - Išdrįso kritikuoti jo ekscelenciją. Ar ne šėtonas kalba tokio klieriko lūpomis!

— Jūs, magnifikacija, nebarkite studentų, - tarė Matas išėjęs į priekį. - Jeigu pripažįstate kaltu, prašau, bauskite mane.

— Geraširdiškas prisipažinimas yra atgaila, - nutęsė rektorius. - Eik į koplyčią pasimelsti. Šventoji dvasia teapšviečia tau protą.

Ir toliau Matas pirmavo. Širdyje užslėptas nepasitenkinimas, pamažu blėso. Artinosi mažieji šventimai. Metų pabaigoje jų kurso klierikus išrikiavo katedroje prie vyskupo Staugaičio sosto. Jiems atsiklaupus priešais jo ekscelenciją, buvo praskutami viršugalviai - tonsūros. Bet Mozūraitį praleido. Nepriartino jo prie kunigystės. Iš netikėtumo skausmas vėl užliejo širdį. “Argi už tuos žodžius, pasakytus prieš pusmetį. Argi vyskupas neapkenčia tiesos,” - galvojo Matas.

Šviesa, No. 4, 1975

M. Mozūraitis su mokyt. J. Šaškauskiene ruošiasi stebėti saulės dėmes 1956 m. N. Akmenėj.

Sekančiais mokslo metais, o tai buvo penktaisiais, paskutiniaisiais, Mozūraitis studijavo įtemptai. Primiršo širdyje užslėptus kivirčius su vyskupu. Buvo atsargus. Tardamas žodžius, gerai apmąstydavo. Vengė didesnių sambūrių, pasidarė užduras, apgaubtas nevilties.

BET JO NEPRALEIDO

Priartėjo subdiakono šventimai. Ruošėsi visas kursas, ruošėsi ir Matas. Reikėjo atlikti išpažintį. Kai seminarijoje profesoriavo Gerardas, kapucinų vienuolis, eidavo pas jį. Išsakydavo savo samprotavimus apie dvasinį pašaukimą. Mozūraitis troško mesti šūkį: “Mokslą - liaudžiai!”. Ir jam Gerardas pritardavo, ir jo išpažintis būdavo pilna gėrio. Bet profesorių

Gerardą pašalino už seminarijos kritiką. Dabar Matas pasirinko nuodėmklausiu patį rektorių. Prisipažino klydęs kritikuodamas vyskupą.

— Napamiršk, kad dievas puikuolius angelus pavertė velniais, mokė klieriką magnifikacija Borisevičius, ir davė jam išrišimą.

Dabar Mozūraitis visai nurimo; sąžinė švari. Iššventins jį subdiakonu. Įteiks brevijorių, manikulį, tuniką, ir šventimų jau niekas negalės panaikinti. Tebūnie, kaip bus. . .

Rytmetyje Matas su kurso klierikais zakristijoje apsilvilo plačia alba, susijuosė juosta. Valandėlę pamiršo kai kurių dogmų ir doktrinų abejones, pajuto ateinančio gyvenimo tikslą ir prasmę.

Netrukus ant viškų galingai sugaudė vargonai. Pasigirdo stiprūs klierikų balsai. Jie sveikino į katedrą įžengusį vyskupą.

Tuo metu į zakristiją įpylė rektorius. Jo žvilgsnis sustojo prie Mozūraičio. Kiek nustebes, jis tarė:

— Ir pats pasiruošei? . .

— Visus egzaminus išlaikiau. Išpažintį pas jus atlikau.

— O tonsūra? . . O mažieji šventimai? . .

— Tai nuo jūsų pareina. Man beliko žengti prie altoriaus.

— Tavo subdiakono šventimus teks atidėti. Išsiaiškinsime.

Kurso draugai išėjo ir išsirikiavo presbiterijoje. Prie altoriaus pasirodė paaukuotu arnotu, su mitra ant galvos vyskupas. Jis žengė šventinti subdiakonų. O Mozūraitis liko zakristijoje. Atstumtas, paniekintas, visai sugniuždytas. Šitai keršyti, matyt, gali tik aukštosios hierarchijos dvasininkai. Tai tyčiojimasis iš žmogaus jausmų.

JO SŪNUS BUS KUNIGU!

Atėjo žiemos atostogos. Mozūraitis, kaip ir kiti klierikai, iškeliavo į namus. Tuo metu jo tėvas netoli Telšių už Mąščio ežero nuomavo Dirktelių palivarką. Dirbo kiek beišgalėdamas, kad išsimokėtų seminarijai už sūnaus mokslą. Kartais sąskaitytos versdavo sėsti į skolas. Bet ateitis buvo šviesi - sūnus bus kunigas - ne tik skolas išmokėsi bet ir ūkelį nupirks. Iki gyvo kaulo įsiėdė dvarponiams lenkti nugarą.

Namuose Mato niekas neklausinėjo apie seminariją. Tik jis, vietoj bažnytinių knygų, ėmė skaityti index librorum prohibitorum, kurias buvo gavęs iš draugų, bet anksčiau nedrįso jų paimti. Vienos jų vokiečių, kitos lotynų kalbomis. Skaitė jas su dideliu susidomėjimu, kai kurias vietas net po kelis kartus, o nuo

Spinozos, olandų materialisto, knygos "Teologinis-Politinis traktatas", negalėjo nė atsitraukti. "Rašto tikslas yra ne daryti žmones mokytus, o įdiegti jiems paklusnumą", "Iš to, kad gamtoje neatsitinka nieko, kas neišplauktų iš jos dėsnių", žodžiai atspindėjo Mato mintis, jo sielą.

O kaip su dievu? . . "Sveikame prote" Polis Holbachas, prancūzų filosofas šitai rašė: "Pasaulis - ne kūrinys; pasaulis nebuvo sukurtas; pasaulis egzistavo visada". Bet gi dievas įaugęs į jo kraują. "Visa tai, kas kada nors iš klaidingo pamaldumo buvo garbinama, nebuvo niekas kita, kaip fantazija ir prislėgtos sielos kliedėjimas". "Materija visur: kurgi gali būti dievas?"

MOTINA NUSTEBINTA

Baigėsi atostogos. Vieną popietę Matas nusilvilo sutaną ir pakabino į spintą. Nuėjo į šiltnamį, atsistojo priešais motiną ir tarė:

— Mama, tu man atleisk, aš eisiu mokytojauti.

Motina aiškiai krūptelėjo. Ji šito niekada nesitikėjo sulaukti.

— Matai, tu nebetiki į dievą? - ji pasižiūrėjo sūnui į akis.

— Į dievą. . . tikiu. O skolas aš jums išlyginasiu. Aš būsiu geras lotynų kalbos mokytojas. Neapvilsiu jūsų. Patikėkit.

Sekančią dieną, o tai buvo 1935 metais, sausio 15, Mozūraitis per ežerą, klampodamas sniegu, nužingsniavo į seminariją. Rektorate įdavė prašymą dėl atleidimo. Tuoju pat jį pakvietė rektorius.

— Negerai elgies, pasitraukdamas. Puikauji. Eik, atsiprašyk jo ekscelencijos vyskupo Staugaičio, ir konfliktas bus baigtas.

— Apsisprendimo nekeisiu, - tvirtai atsakė Matas.

— Dievą praradai? . .

— Kodėl? . . . Tikiu. O vyskupo neatsiprašysiu. Neturiu už ką.

DAUGIAU DIEVŲ NEGU ŽMONIŲ

Ir Mozūraitis išėjo. O jo galvoje vis sukosi filosofų skaitytos mintys. "Mes randame daugiau dievų danguje, negu žmonių žemėje, nes kiekvienas sukuria tiek dievų, kiek jam padiktuoja jo fantazija". O kodėl konfliktas bus baigtas? Ar rektorių paveikė baimė, kad jis nueis prieš dievą? . . Pajuto jo tikrąjį kelią. Drąsa išaukštins jį.

Matas ruošėsi vykti į Kauną. Švietimo ministerijon. Tuo metu visai netikėtai į jo kambarėlį pasibeldė tėvas Gerardas. Kaip ir seminarijoje: dvišaka barzda, milo rudu abitu, su sandalais.

— Nenustebk, brolau, — tarė jis geraširdiškai. — Atsiuntė mane kurija. Tu privalai manęs paklaustyti. Eik pas vyskupą, atsiprašyk! Palauk, palauk, — jis sulaikė Mozūraitį. — Pastoraliniame darbe privalai sentire una cum ecelesia — jaustis drauge su bažnyčia.

— Žygiuoti kartu su vyskupu! Taip.

— Ne visai. Aš esu vienuolis — turta smerkiu, bet bažnyčios — klausau. Ir tu privalai vyskupui nusilenkti, nes jis bažnyčios valdovas. Už savo silpnybes — jis ir atsakys.

— Tai veidmainystė!

— Nerišk žemiškų dalykų su dvasiniais.

— Aš suabejojau kai kuriomis dogmomis. Marija ir apskritai šventaisiais. Kodėl protestantai iš savo kirchių išmetė šventųjų paveikslus ir relikvijas. Žymiausi pasaulio filosofai

neigia žemės sukūrimą. Materija amžinai egzistuoja. To paneigti negalima. Nenoriu dviveidžiu tapti.

Tėvas Gerardas pastebėjo, kad Mozūraitis žymiai pasikeitė. Jau jis ne tas, kurį pažinojo seminarijoje. Nebesitikėjo perkalbėti, paveikti jį ir sugražinti į teologijos mokslus.

— Esi žemaitiškai kietas, — nežymiai šyptelėjęs, nutęsė tėvas Gerardas. — Tik vieno tavęs. Matai, prašau: nepamiršk dievo. Kas jį išmeta iš savo širdies, žinok, tas nustoja būti žmogumi.

Ir atsiseikinęs vienuolis išėjo, ir jis nesitikėjo, kad Matas ne tik šventuosius, kaip protestantai paneigs, bet ir patį dievą išmes iš savo sąmonės ir pasišvęs antireliginiam jaunimo švietimui.

Visos liaudies lobis

Dainų Šventė ir kultūros suklestėjimas Lietuvoje

Platūs mūsų kultūros žingsniai. Tarybinės santvarkos dėka ji tapo visos liaudies lobiu. Šiandien, džiaugdamiesi didžiuliais pasikeitimais miestuose ir kaimuose, sparčiu pramonės ir žemės ūkio vystymusi, pagrįstai didžiuojamės ir kultūros lygio augimu. Pasiiaukojamu kasdieniu darbu kurdami materialines gėrybes, nuolat rūpinamės gausinti ir dvasines vertybes, turtinti kiekvieno darbo žmogaus vidinį pasaulį. Tai irgi labai svarbus uždavinys, reikšminga komunizmo statybos sudėtinė dalis.

Žmogus turi būti gražus viskuo. Nuo lopšio jį mokome darbštumo, meilės tarybinei Tėvynei. Socializmas kiekvienam plačiai atvėrė duris į mokslą, įgyvendinamas visuotinis vidurinis mokymas. Mokykla praturtina ne tik mokslo žiniomis. Supažindindama su literatūros ir meno pasauliu, ji skatina domėtis grožiu, ugdo taurius jausmus, moko siekti kilnių tikslų.

Socializmo sąlygomis pasikeitė požiūris į darbą, išaugęs bendras kultūros lygis keičia mąstyseną, ragina nuolat žengti į koją su gyvenimu, plėsti akiratį. Neužtenka vien gerai dirbti. Žmogaus vertę matuojame ir jo visuomeniniu aktyvumu, jo dvasiniu grožiu ir polėkiu. Kolūkietis ar darbininkas su viduriniu išsilavinimu jau nėra jokia naujiena, ir šimtai tūkstančių žmonių jaučia vidinę paskatą ne tik giliai pažinti tai, kas sukurta ankstesniais amžiais. Vis didėja susidomėjimas ir naujaisiais kūriniais, noras vienokia ar kitokia forma patiemis dalyvauti

kūrybiniame procese. Tai liudija milžiniški knygų tiražai, kurių dabar jau dažnai irgi nepakanka. Tai patvirtina kiekvieną vakarą pilnos teatrų ir koncertų salės. Tai primena gausūs dailės parodų lankytojai. Tai rodo gyvybinga meno saviveiklos kolektyvų veikla įmonių ir ūkių kultūros namuose, mokyklose ir įstaigose.

Šią vasarą įvykusi Respublikinė dainų šventė, skirta Pergalės prieš hitlerinį fašizmą 30-mečiui ir Tarybų valdžios atkūrimo Lietuvoje 35-osioms metinėms, akivaizdžiai pademonstravo ir aukštą geriausių meno saviveiklininkų meistriškumą, ir išaugusią bendrą atlikėjų kultūrą. Dainų šventė, kurioje dalyvavo apie 30 tūkstančių žmonių iš visų miestų ir rajonų, tolimiausių Tarybų Lietuvos kampelių, buvo ne tik ansamblių vakaras Kalnų parke, išpūdingas chorų koncertas Vingio parko estradoje ar šokių diena "Žalgirio" stadione. Ruošiantis jai, atliktas milžiniškas darbas, ir sėkmę nulėmė visų dalyvių drausmė, susiklausymas, visus sujungęs bendras troškimas skambia daina iš širdies, smagiu liaudies šokiu išaukštinti žmogų — materialinių ir dvasinių vertybių kūrėją, išreikšti padėką Komunistų partijai už rūpestį liaudies laime, jos gerove.

Naujiems užmojams kultūros baruose skatina artėjantis TSKP XXV suvažiavimas. Neseniai spaudoje paskelbtas respublikinio kultūros švietimo darbuotojų pasitarimo kreipimasis,

kuriam pritarė Lietuvos KP Centro Komitetas, nužymi darbo gaires artimiausiai ateičiai. Miestuose ir rajonuose ruošiamasi kultūros dienoms. Meno šaviveiklos kolektyvai vis aktyviau įsijungia į sąjunginį dirbančiųjų šaviveiklinį liaudies kūrybos festivalį, ruošiasi ataskaitiniams koncertams bei spektakliams ir kt. Kiekvienas toks renginys turi būti aukšto idėjinio ir meninio lygio, propaguoti tarybinį patriotizmą ir internacionalizmą, padėti telkti darbo žmonių kolektyvus sėkmingai įvykdyti gamybinius planus ir socialistinius išipareigojimus, pasitarnauti tiek politiniam, tiek estetiniam auklėjimui.

Mūsų socialistinė kultūra išaugo ir suklestėjo, remdamasi geriausiomis praeities tradicijomis. Iš jų viena svarbiausių yra tai, kad menininkai savo kūrybai įkvėpimo semiasi iš liaudies, vaizduoja jos gyvenimą ir lūkesčius. Tikrasis talentas tik tada suspindi visa savo jėga, susilaukia plataus pripažinimo, prabėgus laikui ryškiai švyti iš amžių glūdumos, jeigu jis tarnauja darbo žmonių interesams, išreiškia pažangias idėjas. Visų pirma tai nulemia išliekamąją vertę, ir šie kūriniai praturtina liaudies lobyną, tampa jos nuosavybe. Kaip tik todėl mūsų kultūros istorijoje ir šiandien akinančiai žėri K. Donelaičio ir D. Poškos, J. Biliūno ir Žemaitės. J. Janonio ir S. Nėries, kitų geriausių žodžio meistrų vardai. Visos liaudies pripažinimas — pats aukščiausias įvertinimas kiekvienam kūrėjui.

Naujas platumas atvėrė tarybinė santvarka, nepaprastai išplėtusi ir internacionalinius kultūros ryšius. Sis bendravimas visapusiškai praturtina, gausina liaudies dvasinius lobius. Rusų literatūros šedevrai, kitų broliškujų tarybinių tautų autorių kūriniai šiandien gerai žinomi mūsų respublikoje. Lietuvių literatūros klasikų ir šiuolaikinių rašytojų geriausieji kūriniai šiandien suranda kelią į visasąjunginį skaitytoją. Teatrai ir kiti menininkų kolektyvai keičiasi gastrolėmis. Vieni pas kitus vieši broliškujų respublikų šaviveiklininkai. Didelio atgarsio susilaukia Tarybų Lietuvos architektų darbai. Ir šalyje, ir užsienyje vis labiau dėmesį patraukia lietuvių liaudies meistrų kūryba.

Reikšmingu nacionalinės kultūros faktu tampa įžymaus dailininko ir kompozitoriaus M. K. Čiurlionio gimimo 100-ųjų metinių minėjimas. Didis menininkas, taip aistringai svajojęs apie šviesią ateitį, nešęs liaudžiai gėrį ir grožį, šiomis dienomis plačiai paminimas ne tik Lietuvoje, bet ir visoje Tarybų šalyje. Maskvoje, pasaulinio garso Tretjakovo galerijoje, atidaryta M. K. Čiurlionio paroda. Jo harmonizuotos liaudies dainos skamba dainų šventėse, jo sukurta muzika žengia per visą šalį, keliauja į pasaulį.

Mūsų dienomis išsipildo sena svajonė. Kultūra yra visos liaudies lobis, stiprina jos sparnus didžiam skrydžiui į ateitį, žygiui į komunizmą.

“Tiesa”

TU MANO LIETUVA

Antanas Jonynas

O respublika mano! Šalėlė brangi!
Tu į ateitį drąsiai šiandieną žvelgi, —
Į skaisčias komunizmo viršūnes žengi.

Žygiui partijos valios tvirtos prikelta,
Su didžiąja tarybine liaudim greta
Atsistojo daug vargus lietuvių tauta.

Ir taikiosios statybos, ir karo metu
Mus gaivino ir stiprino ryžtu šventu
Lenininė draugystė laisvųjų tautų.

Šią draugystę mes menam ties brolių kapais,
Ją sutvirtinam savo dainom ir darbais,
Ją mes jaučiam rytais, vakarais.

Ir laimingom dienom nuostabios ateities
Ši draugystė per amžius kaip saulė žėrės
Viršum Nemuno seno, sraunosios Neries.

Apie ją mes dainuojam širdim pagarbia, —
Ji mums - vadas kovoj, įkvėpimas darbe,
Mūsų meilė ir džiaugsmas, ir mūsų garbė.

Komunizmo statyboj su broliais greta
Žengs ir žengs išvaduota lietuvių tauta,
Bendro žygio taikiais žiburiais nušviesta.

SUGRĮŽO GIMTINĖN

Dr. Antano Petrikos palaikų iškilmingos
laidotuvės Lietuvoje

Tikriausiai dar niekad Paežerių žemė neregėjo tiek žmonių. Rugsėjo 11-ąją vietinės aštuonmetės mokyklos moksleiviai, mokytojai, aplinkinių kolūkių ir tarybinių ūkių dirbantieji, Vilkaviškio rajono vadovai, medikai, kultūros darbuotojai susirinko atsiseikinti su žymiuoju savo žemiečiu Antanu Petrika, Lietuvos TSR nusipelnusiu kultūros darbuotoju, pažangaus Amerikos lietuvių judėjimo veikėju, gydytoju, žurnalistu, Amerikos lietuvių darbininkų švietėju, istoriku. Į laidotuves iš Vilniaus atvyko Lietuvos Komunistų partijos Centro Komiteto skyriaus vedėjo pavaduotojas Apolinaras Sinkevičius, Vilniaus Universiteto rektorius, profesorius Jonas Kubilius, Archyvų valdybos viršininkas Feliksas Bieliauskas, Partijos istorijos instituto direktoriaus pavaduotojas Rokas Maliukevičius, Universiteto docentai Bronius Raguotis ir Jonas Bulota, dėstytojai Robertas Žiugžda, Laurynas Kapočius, Užsienio turizmo valdybos viršininkas Algis Petraitis, Lietuvos draugystės ir kultūrinių ryšių su užsienio šalimis draugijos pirmininkas Ramojus Petrauskas, akademikas Juozas Jurginis, Kultūrinių ryšių su užsienio lietuviams komiteto pirmininkas Vladas Karvelis, pavaduotojai Vytautas Kazakevičius ir Ferdinandas Kauzonas, rašytojai Julius Būtėnas ir Vacys Reimeris, revoliucinio judėjimo dalyvis Jonas Jurgaitis, kiti velionies pažįstami ir bičiuliai. Pažangiuosius Amerikos lietuvius laidotuvėse atstovavo velionies našlė Margarita Petrikienė, pagal paskutinąją daktaro A. Petrikos valią atvežusi jo palaikus į gimtuosius Paežerius, Rožė Merkytė iš Philadelphijos ir Elena ir Jonas Žilinskai iš Los Angeles.

12 valandą prie Paežerių aštuonmetės mokyklos privažiuoja kortežzas lengvųjų mašinų. Iš pirmosios Vytautas Kazakevičius išneša urną su velionies palaikais ir, lydimas lietuviškais tautiškais rūbais apsirengusių moksleivių, neša ją šimtų žmonių, gėlių ir ažuolo girliandų koridoriumi į mokyklą. Groja gedulinga muzika. Paskui urną eina Margarita Petrikienė, lydima

Šviesa, No. 4, 1975

V. Karvelis ir M. Petrikienė

Vlado Karvelio, Lauryno Kapočiaus ir Juliaus Būtėno.

Urna pastatoma ant specialaus paaukštinto. Virš jo ant lietuvišku liaudišku audiniu papuoštos sienos — Antano Petrikos paveikslas, perrištas juoda juosta. Prie urnos atsistoja pirmoji garbės sargyba: Vytautas Kazakevičius, Vacys Reimeris, Vilkaviškio rajono vykdomojo komiteto pirmininkas Jonas Gadliauskas ir partijos rajono komiteto sekretorius Vytautas Sudeikis. Vėliau vietas garbės sargyboje užima Paežerių aštuonmetės mokyklos moksleiviai, Vilkaviškio rajono darbininkai, kolūkiečiai, tarnautojai, vilniečiai, o taip pat pažangiųjų Amerikos lietuvių atstovai.

14 valandų 30 minučių. Skamba "Neverkit pas kapą" melodija, kurią taip mėgo velionis. Prie mokyklos pagal abipus įėjimo nutįsusi ažuolų

vainiką vėl išsirikiuoja paežeriečiai, svečiai. Gyvu koridoriumi išnešamas Antano Petrikos portretas. Jį neša velionies bičiulis mokytojas pensininkas Stasys Ankevičius, kurio pastangomis Paežeriuose kito garbingo žemiečio Vinco Kudirkos klėtelėje įsteigta ir Antano Petrikos ekspozicija. Šalia jo portretą laiko Jonas Merkšaitis. Tai pas jį prieš gerus šešiasdešimt metų dirbo gizeliu, mokydamasis siuvėjo profesijos.

Paskui portretą jaunieji paežeriečiai neša gėles. Maži vaikai ir didelės puokštės — rodos, vienos gėlės lydi portretą. Paskui gėles — vainikų vainikai: nuo M. Petrikienės, moksleivių, medikų, mokytojų, kolūkiečių, respublikinių organizacijų. Už vainikų ant aukštos pakylos keturi paežeriečiai tautiniais rūbais neša savo žymiojo žemiečio palaikų urną. Ją lydi šimtai susirinkusiųjų. Gedulingai grojant orkestrui, gėlių, vainikų ir žmonių eiseną juda link Paežerių kapinių. Po kairei skarda dengta lieka buvusi mokykla, kurioje būsiamasis daktaras išmoko rašyti pirmąją raidę. Pirmoji raidė ir paskutinioji kelionė) . .

Kapinėse prie skulptoriaus Konstantino Bogdano jau pastatyto paminklo gedulingą mitingą pradeda Vytautas Kazakevičius. Po jo kalba Laurynas Kapočius, Juozas Jurginis, Stasys Ankevičius, Julius Būtėnas, ir Jonas Gadliauskas.

Grojant gedulingai muzikai, urna nuleidžiama į kapą. Drauge su ja Margarita Petrikienė įberia ir Palangos smėlį, kurį dar 1966 metais Antanas Petrika parsivežė į Ameriką ir prieš mirdamas paprašė žmoną palaidoti jį drauge su tuo smėliu.

Ant kapo uždedamas granito akmuo, ant kurio užrašas: Antanas Petrika 1891-1974.

Ištraukos iš prie kapo pasakytų kalbų

VYTAUTAS KAZAKEVIČIUS

Šiandien mes suėjome į gedulo mitingą atiduoti pagarbos vienam iš įžymių užsienio lietuvių visuomenės ir kultūros veikėjų, Lietuvos TSR nusipelnusiam kultūros veikėjui Antanui Petrikai. Atnešę į Paežerių kapinaites jo palaikų urną, kurią šiandien visam laikui priglobs jo ir mūsų visų gimtoji žemė, mes, Lietuvos žmonės, dar sykį prisimename ir pagerbiame šiuo iškilingu gedulo aktu pasaulyje pasklidusius mūsų tėvynės sūnus ir dukras, kurie atidavė savo gyvenimą ir jėgas pažangos reikalui, šviesiems mūsų gyvenimo idealams, darbo žmonių išsivadavimo kovai.

Lietuvių Socialistų Sąjungos narys nuo 1911 metų, aktyvus "Laisvės" ir kitos pažangios spaudos bendradarbis, vienas ilgamečių Lietuvių Literatūros Draugijos veikėjų, vadovavęs eilę metų šiai organizacijai ir parašęs pagrindinę

Gėlės ir jaunystė

šios organizacijos istoriją, A. Petrika buvo²⁵ vienas labiausiai išsimokslinusių pažangių užsienio lietuvių. Žinomi jo nuopelnai lietuvių literatūros tyrinėjimuose: jo knygos apie rašytojus — tautinio išsivadavimo sąjūdžio veikėjus ir dramaturgą Br. Laucevičių-Vargšą sutelkė įdomios literatūros mokslui medžiagos. Būdamas mediku, A. Petrika plačiai populiarino mokslo žinias, rašė sveikatos apsaugos, ateizmo ir kitais klausimais.

A. Petrika, kaip ir visi pažangiečiai, per ilgus emigracijos metus nuoširdžiai domėjosi gimtojo krašto gyvenimu. Nugalėjęs Lietuvoje Tarybų valdžiai jis, kaip ir visi pažangiečiai, sveikino ir rėmė naują mūsų tautos gyvenimo kelią.

O 1966 metais jis atvyko į Tarybų Lietuvą. Tada vėl užsimezgė jo glaudūs gyvieji ryšiai su gimtosiomis vietomis. Jis nuolatos prisimindavo savo pamiltuosius Paežerius, jų žmones, su kuriais, grįžęs namo, palaikė nuoširdžiausius kontaktus. Tad neatsitiktinai, viešėdamas antrą sykį Lietuvoje 1972 metais, jis pareiškė valią

palaidoti jį gimtųjų vietų kapinėlose — vykdydami šią jo paties valią, mes ir palydime jį čia į paskutinę kelionę.

Tarybų Lietuvoje šiandien jau yra ne viena vieta, kurios gyvais vardais ir paminklais mena pažangius užsienio lietuvių veikėjus, kuriose simboliškai persipina mūsų gyvenimas su geriausių krašto vaikų išėivijoje likimu, darbais, kurios liudija neatsiejamus pažangių užsienio lietuvių ir mūsų socialistinės respublikos dvasinius ryšius. Kelias į Vilnių — kelias į S. Jasilionio, J. Kaškaičio, S. Sasnos ir kitų pažangių veikėjų atminimą. Kelias į dzūkų Savilionis — kelias į R. Mizaros atminimą. Kelias į Stakliškes — kelias į V. Andrulio atminimą. Kelias į Kybartus — kelias į L. Prūseikos atminimą. Kelias į Laukuvą — kelias į L. Joniko atminimą. Visa eilė Lietuvos vietų palaiko nuoširdžius gyvuosius ryšius su pažangiais užsienio lietuviais, gimusiais tose vietose. Nuo šiandien kelias į Paežerius virsta keliu ir į A. Petrikos atminimą. (. . .)

Mėgstamiausias Daktaro medis

LAURYNAS KAPOČIUS

Sunku būtų išvardinti velionies įnašą į pažangų lietuvių ir apamai JAV gyvenančiųjų kitataučių veikimą. Trumpai galima pasakyti, jog būdamas pažangus ir plataus akiračio visuomeninis veikėjas, A. Petrika aktyviai dalyvavo visose pažangiųjų JAV lietuvių ir pažangiosios JAV visuomenės kampanijose, ginančiose progresą, taiką, liaudies demokratinę teises, kovojančiose prieš rasinę diskriminaciją, prieš kišimąsi į kitų tautų vidaus reikalus, prieš kolonijinius karus, už nacionalinį išsivadavimo judėjimą.

Velionis daug prisidėjo, kad pažangieji JAV lietuviai ne tik teorijoje, bet ir praktikoje taptų proletarinio internacionalizmo ir tautų draugystės principų skelbėjais ir jų nešėjais į marga nacionaliniu atžvilgiu JAV darbo žmonių visuomenę.

Neužmirštamą ir neišdildomą paslaugą velionis padarė Tarybų Lietuvos gyventojams, kuriems teko lankytis Niujorke ir asmeniškai susipažinti su Petrikų šeima. Daug jie Petrikams dėkingi už pagalbą susipažįstant su JAV lietuvių ir apamai su Niujorko ir visu JAV gyvenimu. Velionis labai domėjosi ir Tarybų Lietuvos gyvenimu. Čia jis lankėsi kelis kartus. Su Tarybų Lietuvos rašytojais, žurnalistais ir visuomeniniais veikėjais velionis plačiai susirašinėjo. Iš velionies rankų nemaža JAV lietuvių inteligentų po karo gaudavo pasiskaityti iš Tarybų Lietuvos gaunamos literatūros. Dage liui jų velionis padėjo išsklaidyti nacionalistinį tvaiką, kurį skleidė ir dabar tebeskleidžia kai kurie pabėgėliai dipukai.

Gražindami Suvalkijos Paežerių žemei palikus jos sūnaus, Tarybų Lietuvos patrioto, kuris visą savo gyvenimą sielojosi JAV lietuvių išeivių darbininkų ir Lietuvos darbo žmonių reikalais, mes, čia susirinkusieji, pažangiųjų JAV lietuvių ir velionies bičiuliai reiškiamo gilia užuojautą pažangiesiems JAV lietuviams, velionies žmonai, o taip pat jo artimiesiems, netekusiems draugo ir bendrakeleivio.

JUOZAS JURGINIS

Antano Petrikos ištikimybė Lietuvai pasireiškė, visų pirma, rūpesčiu krašto, tautos darbo žmonėmis. Jis buvo priešingas fašistinei diktatūrai Tarybų Lietuvoje. Todėl po fašistinės diktatūros nuvertimo jo ištikimybė kraštui buvo dar didesnė. Visais keliais, visomis galimybėmis jis stengėsi remti krašto kultūrą.

O kaip Ant. Petrika mokėjo dirbti. Kokia pas jį buvo darbo disciplina! Kokia tvarka ir

darbštumas. Juk jis puikiai galėjo gyventi iš savo profesijos. O tas kultūrinis darbas, tos knygos jam jokio pelno nedavė. Tačiau šituo darbu jis visuomet sirgo. Jis visaip stengėsi pakelti krašto kultūrą, tautos kultūrą ir nieko nesigailėjo šiam darbu. Kaip tik už tai jis ir nusipelnė didžiulės mūsų pagarbos. Ir šiuo metu, kai mes jo pelenus laidojam Paežeriuose, aš turiu priminti, kad jis mokslą pradėjo Paežeriuose ir Paežeriuose jis liks amžinai.

STASYS ANKEVIČIUS

Šiandien mes atsisveikiname ir atiduodame paskutinę pagarbą ne paprastam, ne eiliniam paežeriečiui, o mokslo ir šviesos rūpestingam skleidėjui.

Sis nepaprasto gabumo ir darbštumo paežerietis pasirinko sau vieną kelią be klystkelių ir pagal principą: "Švieskis ir šviesk", ėjo tuo keliu iki sunki liga pakirto sveikatą.

Su dr. A. Petrika susipažinau 1966 m. jam lankantis gimtuosiuose Paežeriuose. Nuo to laiko iki mirties mūsų susirašinėjimas nenutrūko. Jis praturtino mūsų Kudirkos klėtelę-muziejų gausia ir reta literatūra, o 1972 m., dr. A. Petrikai su žmona Margareta lankantis Paežeriuose, dar daugiau suartėjome. Gavome visą jų biblioteką, laiškus, straipsnių iškarpa ir visa kita. Dr. A. Petrika pilnai užsitarnavo mūsų muziejuje sau kampelį, ir mes jį įrengėme.

JULIUS BŪTĖNAS

Man teko su velioniu susirašinėti nuo 1937 metų. Kaip tik tuo laikotarpiu, kai jis ypatingai domėjosi lietuvių literatūra, jos praeitimi. Savo laiškuose jis nuolat prašydavo atsiųsti naujų knygų, naujų leidinių.

Daktaras Antanas Petrika nerašė eilėraščių, dramų, romanų, tačiau jis buvo didelis lietuvių grožinės literatūros draugas, mylėtojas. Jis skaitė grožinę literatūrą ir anglų kalba, skaitė geresnius amerikiečių rašytojų kūrinius, mūsų, lietuvių, rašytojų kūrybą. Perskaitęs knygą, jis recenzuodavo, rašydavo atsiliepiamus "Laisvėje", "Šviesoje".

Siuose ir kituose leidiniuose jis rašė apie Amerikos lietuvių organizacijų praeitį. Žodžiu, buvo nepaprastai darbštus ir rūpestingas kultūros darbuotojas. Jis vertas jam suteikto LTR nuspelniusio kultūros darbuotojo vardo. Jis tuo vardu labai didžiavosi.

Iki paskutiniųjų savo gyvenimo dienų, ir jau vos bepajėgdamas savo ranka rašyti laiškus, jis teiraudavosi apie mūsų literatūros pasiekimus.

Savo laiku Ant. Petrika išsamiai išnagrino kito paežeriečio Vinco Kudirkos kūrybą, o taip

pat J. Biliūno, Žemaitės, Lazdynų Pelėdos, Satrijos Raganos ir kitų lietuvių rašytojų.

Tiek laiškuose, tiek toj savo knygoj, ypatingai aukštai vertino Vincą Kudirką. Didžiuodavosi, kad jis yra baigęs tą pačią mokyklą, kaip ir Vincas Kudirka.

Antano Petrikos meilė Paežeriams ir jų apylinkėms yra iš tiesų labai būdinga. Gimtosios žemės trauka yra būdinga visai išeivijai. Kadai-se, sunkiais carinės priespaudos laikais, su ašaromis aplesdami savo gimtąją žemę, emigrantai pildavosi į maišelį gimtosios žemės arba net prašydavo jos atsiųsti. Kaip gimtosios žemės simbolį daktaras Petrika buvo pasiėmęs Palangos smėlio.

Sis paminklas su gražiu daktaro Petrikos bareljefu visados mums primins šį nuostabų žmogų, o iškalta virš jo saulė simbolizuos šviesą, mokslą, kuriuos jis nešė lietuviui, darbininkui svetur.

JONAS GADLIAUSKAS

Vilkaviškio rajono žemė, užauginusi nemaža žymių žmonių, šiandien priglaudžia vieną iš savo sūnų — velionį Antaną Petriką. Čia, Paežeriuose ir gretimose vietovėse, prabėgo jo vaikystės ir amatininkavimo dienos, savarankiškai pelnantis duonos kąsnį. Anksti paliko savo kraštą Antanas Petrika. Teturėdamas devyniolika metų, išvyko į Jungtines Amerikos

Valstijas. Ten tuoj pat įsijungė į aktyvią užsienio lietuvių veiklą, nenutraukdamas ryšių ir su gimtąja Lietuva: bendradarbiavo jos spaudoje, rašydamas įvairiais visuomenės, politikos, meno, literatūros klausimais. Paskelbė straipsnių apie lietuvių rašytojus: V. Kudirką, P. Višinskį, G. Petkevičaitę-Bitę; J. Biliūną, Žemaitę, Lazdynų Pelėdą. 1966 metais velioniui Antanui Petrikai apsilankius Tarybų Lietuvoje, buvo suteiktas respublikos Nusipelnusio kultūros veikėjo vardas.

Daug pasidarbavo velionis medicinos mokslų srityje. Jo plunksnai priklauso nemažai originalių ir verstinių knygų tiek medicinos, tiek ir biologijos, chemijos klausimais.

Velionis niekada nenutraukė ryšių su gimtine. Atvykęs į tėvų žemę, nuoširdžiai džiaugdavosi jos pasiekimais, vis gražėjančiu, šviesėjančiu gyvenimu. Mes, vilkaviškiečiai, šiandien taip pat didžiuojamės savo naujais kaimais, patogiomis gyvenvietėmis, tuo kraštu, kurio grožį kuria ir puoselėja darbo žmonių rankos, dirbančios liaudžiai, dirbančios sau.

Priglausk, žeme, sūnų, kurį išauginai ir kuriam buvo lemta gyventi toli nuo tavęs, bet kuris visada mylėjo tave ir paskutine savo valia sugrįžo vėl į ten, kur vaikščiojo jaunų dienų takais.

1975 metų TSRS Valstybinės premijos laureatai [iš kairės į dešinę] Kauno F. Dzeržinskio staklių gamyklos gamybos skyriaus viršininkas K. Baranauskas, vyriausiojo inžinieriaus pavaduotojas J. Malkovas, vyriausiasis inžinierius A. Kairys, technologinės laboratorijos viršininkas V. Bliūdžius, staklių laboratorijos viršininkas A. Sadauskas, štrichinių liniuočių gamybos cecho viršininkas N. Žutautas, gamyklos direktorius K. Dzidolikas, vyriausiasis metrologas G. Lazėnas ir vyriausiasis konstruktorius T. Petreikis.

A. Palionio nuotrauka

„KIEKVIENAS ATVYKIMAS SUTEIKIA DAUG ENERGIJOS...“

PASIKALBĖJIMAS SU PAŽANGIA JAV LIETUVIŲ
VISUOMENĖS VEIKĖJA IEVA MIZARIENE
LIETUVOJE

— Ši viešnagė Lietuvoje Jums devinta. Ji vyko jubiliejinėmis Tarybų Lietuvos darbo žmonėms dienomis, kai buvo švenčiamos 35-sios Tarybų valdžios atkūrimo Lietuvoje metinės. Norėtume paklausti, kokius išpūdžius jį kelia?

— Sunku pasakyti keliais žodžiais. Kai tik atvykome (tai buvo respublikos jubiliejinės šventės išvakarės), pradėjome didelę programą. Pirmiausia žiūrėjome liaudies dainų ir šokių ansamblių pasirodymus Kalnų parke, kitas dvi dienas — dainų ir šokių festivalius. Aš jau trečią kartą geriuosi Lietuvos dainų ir šokių šventėmis, ir kiekvieną kartą tai sukelia vis didesnį išpūdį. Tarybų Lietuvos žmonės labai daug sugeba ir per kelerius metus pasiekti. Šventės vis geriau organizuojamos, poetai parašo vis gražesnius žodžius, o kompozitoriai sukuria vis gražesnę muziką.

Vilnius — visada gražus. Kiekvieną kartą randu jį vis naujesnį, dailesnį. Vis daugėja pastatų, bet jie neužgožia miesto, jis kaip ir anksčiau — tartum sodas.

Buvodama Lietuvos miestuose ir kaimuose, mačiau, kad žmonės gyvena vis labiau pasiturinčiai, kultūringai. Ypač patiko ankstesnės viešnagės metu Kupiškio, o dabar Kėdainių rajonuose aplankyti kolūkiečių namai. Jie ne tik erdvūs, patogūs, aprūpinti naujais baldais. Maloniai nustebino meniškai išdekoruotos kolūkiečių butų sienos.

Kad Tarybų Lietuvos žmonės gerai gyvena, matyti iš to, kaip rengiasi, ką valgo. Socialistinėje santvarkoje gyvenimas nuolat gerėja.

Tuo tarpu Ameriką nuolat purto besikartojanti infliacija, krizė ir jas lydintis nedarbas. Infliacija — tai rykštė, ypač darbininkui su šeima. Juk pirma įvyksta infliacija, o tik paskui pakyla dirbančiųjų atlyginimai. Deja, jų padidėjimas niekad nepasiveja infliacijos lygio.

JAV darbininkas nuolat taupo. Jis nežino, ar rytoj nebus atleistas iš darbo. Nežino, kada susirgs. O mėnuo ligos ir gydymosi neretai suryja kelerių metų darbininko santaupas. Be to, JAV nuolat brangsta pragyvenimas. Per pastaruosius dešimt metų vien tik duonos kaina pakilo 5 kartus. Dar neseniai duonos svaras kainavo 35 centus, dabar — 70 centų. Nuolat brangsta mėsa, daržovės. Šis netikrumas, rytdienos baimė verčia Amerikos darbo žmones taupyti ir taupyti, perkant blogesnę maistą, prastesnę drabužį.

— **Kaip Jums atrodo Lietuva, jei palyginsite ją su pirmąja savo viešnagė 1929 metais?**

— Kai buvau Lietuvoje pirmą kartą, žinoma, Vilniaus nemačiau — jis tada buvo okupuotas Lenkijos. O apie Kauną kiti man kalbėjo: esą, tai gražus miestas. Tačiau atvykus iš Niujorko, be to, tik ką buvau svečiavusis Maskvoje ir Leningrade, tai Kaunas tada man pasirodė visai apleistas. Žmonės gyveno labai vargingai; ir iš drabužių galėjai atskirti, kuris vietinis, o kuris atvykėlis. Dabar gi — visi labai gražiai atrodo: gerai apsirengę, pakiliai nusiteikę. Tai ypač žymu Vilniuje. Kaunas irgi išaugo taip, kad dabar, nepaisant, iš kur žmogus beatvažiuotų, jis patenka į miestą, kuris turi daug ką parodyti: ir namus, ir parkus, o jau upės, juosiančios miestą, — stebuklingai gražios.

Vilnių pirmą kartą pamačiau 1960 metais. Nuo tų dienų iki dabar miestas irgi smarkiai pasikeitė: išaugo, žmonės išgražėjo. Ir Lietuvos kaimuose žmonės dabar kitaip atrodo, negu 1960 metais. Jie labiau panašūs į inteligentus, negu į kaimiečius.

— **Šios (o ir ankstesnių) viešnagės metu, be abejo, susitikote ir bendravote su daugeliu žmonių. Apie tai rašėte ir savo knygoje „Jaudinantys susitikimai“, kuri išėjo iš spaudos 1965 metais. Norėtume bent trumpai sužinoti apie labiausiai atmintinus pastaruosius susitikimus.**

— Šį kartą vykau į Lietuvą nusiminusi. Kiekvieną kartą čia susitikdavau Antaną Sniečkų. Jis man buvo tartum vyresnis brolis, labai jį gerbiau ir apie viską, kas man rūpėjo, galėjau jį pasiklausti. Taip pat pasigendu artimos draugės Janinos Narkevičiūtės.

Tačiau gyviesiems reikia gyventi, stiprinti tarpusavio draugystę.

Prieš kelerius metus Monrealyje pirmą kartą teko susitikti drg. Petrą Griškevičių. Dabar jį vėl susitikau Lietuvos Komunistų partijos Centro Komiteto ir Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos iškilmingame posėdyje, skirtame 35-osioms Tarybų valdžios atkūrimo Lietuvoje metinėms. Išklausius jo pranešimą, dar kartą įsitikinau: Lietuva žengia pirmyn, gražėja. Tame pat posėdyje susitikau draugus M. Sniečkuvienę, L. Diržinskaitę, A. Barkauską, V. Charazovą ir kitus (visų negaliu suminėti). Visi mieli, malonūs, pasikalba, ištiesia ranką žmogui, atvažiavusiam iš toliau. O iš viso Lietuvoje turiu tiek daug artimų ir pažįstamų žmonių, ir, atvykdama čia, jaučiuosi, kad vykstu namo, o ne į kokią svetimą šalį.

— **Ką duoda Jums šios kelionės į Tarybų Lietuvą: kaip žmogui ir kaip visuomenės veikėjai?**

— Kiekvienas atvykimas į Lietuvą suteikia daug energijos, nuotai kos, kelia norą dar veikliau dirbti pažangiaje JAV lietuvių judėjime.

Kai po pirmosios savo viešnagės Tarybų Lietuvoje 1960 m. sugrįžau į JAV ir ėmiau pasakoti apie Tarybų Lietuvos žmonių darbą, gyvenimą,

daug kas manimi nenorėjo patikėti. Sakė: aišku, Mizariene, turi kalbėti taip, o ne kitaip. (Gal todėl, kad mano vyras buvo „Laisvės“ laikraščio redaktorius, ir aš lyg tai turėjau jam pataikauti?) Dabar jau kitas vaizdas: žmonės Amerikoje daug skaito apie Tarybų Lietuvą, apsilanko joje, ir mintys apie Lietuvą daug teisingesnės.

Man, kaip visuomenininkei, kiekviena viešnage į Tarybų Lietuvą suteikia vis naujų jėgų, energijos dirbti. Nežinau, ar ištesėtume mes, senesnio amžiaus žmonės, dirbti tą sunkų darbą, jei nebūtų įkvepiančios žvaigždės — socialistinės Lietuvos.

Kol buvo gyvas mano vyras rašytojas Rojus Mizara ir atvykdavome kartu, keliones į Tarybų Lietuvą labiausiai vertinau, kaip savo akiračio plėtimo priemonę. Per tuos metus įgijau daug asmeninių draugų. Ir dabar net nežinau, kur turiu daugiau draugų: Amerikoje ar Lietuvoje. O šitas žinojimas irgi labai padeda visuomeniniame darbe. Dabar, jei neturėčiau galimybės atvažiuoti į Lietuvą, būtų labai liūdna: kiekvieną kartą, čia viešėdama, aplankau vyro kapą Savilionyse...

— **Kokios „Laisvės“ laikraščio problemos ir kaip sekasi dirbti redakcijoje?**

— Darbo sąlygos „Laisvės“ laikraščio redakcijoje — sunkios: naujų žmonių negauname. Drg. A. Bimba dirba redakcijoje, aš — administracijoje. Kartais tenka dirbti ir redakcijoje, ir administracijoje. Be to, dar esu Amerikos Lietuvių darbininkų literatūros draugijos Centro Komiteto sekretorė. Literatūros draugijos darbą tenka dirbti vakarais, savaitgaliais. Bet gal šitaip ir gerai: kada daugiau dirbi, tada atsiranda ir daugiau noro veikti, jaučiuosi glaudžiai susijusi su pasauliu.

— **Amerikos Lietuvių darbininkų literatūros draugija neseniai šventė savo 60-metį. Prašome plačiau papasakoti apie draugijos veiklos barus.**

— Literatūros draugija — tartum darbininkų judėjimo nugarkaulis. 60 metų — gana nemažas laikas kiekvienai draugijai. Savo metu ši darbininkų literatūros draugija turėjo daug narių. Dabar jų skaičius sumažėjęs (nariai sensta, kai kurie pasimirė), bet vis vien draugija gyvuoja ir veikia. Be draugijos veiklos, manau, būtų sunku mūsų laikraščiams išsilaikyti ir iš viso visam mūsų darbininkų judėjimui. Iš literatūros draugijos viskas išplaukia: visoje plačioje Amerikoje turime kuopų, kas tris mėnesius išleidžiame „Šviesos“ žurnalą, platiname narių tarpe knygas. Ačiū Tarybų Lietuvai, kuri atsiunčia mums gerų knygų.

Kaip draugijos sekretorė turiu rūpintis, kad draugijos kuopos veiktų aktyviai, priimtų nario mokestį, prižiūriu, kad knygos būtų laiku išsiuntinėjamos žmonėms.

Darbininkų judėjime pradėjau dalyvauti, būdama penkiolikos metų. Tuo metu veikė Lietuvių moterų progresyvus susivienijimas, į kurį ir įstojau. Išrinko to susivienijimo sekretore. Nuo to laiko ir dirbu visą gyvenimą pažangiose lietuvių draugijose.

Vėliau Lietuvių moterų progresyvus susivienijimas susijungė su Amerikos Lietuvių darbininkų literatūros draugija. Bet aš manau, kad taip nereikėjo daryti: atskiros moterų organizacijos dar būtinos. Tiesa, dabar daug kur veikia moterų klubai. Niujorko lietuvių moterų klubo pirmininkė esu aš. Rengiame įdomius susirinkimus, mielai sutinkame svečius. Labai gražiai Niujorko lietuvių moterų klubas paminėjo Tarybų Lietuvos 35-metį. Buvo padarytas pranešimas, žmonės pakalbėjo. Paskui

dainavo choras. Buvo surengta Didžiojo Tėvynės karo metų nuotraukų paroda (šias nuotraukas mums atsiuntė draugai iš Lietuvos).

Per savo veiklos Amerikos lietuvių darbininkų judėjime metus daug dirbau agitacinį darbą. Steigiant kuopas, esu labai daug kalbėjusi susirinkimuose. Ir dabar, kai sugrįžtu iš Tarybų Lietuvos į JAV, daug kur važinėju ir pasakoju žmonėms, ką mačiau, kaip pasikeitė Lietuva.

Kanadoje turime brolišką literatūros draugiją.

Turėjome literatūros kuopą Argentinoje. Bet dabar jos nebėra: Pietų Amerikoje labai sunkios sąlygos pažangiai veiklai.

Tačiau, nepaisant sunkumų, Amerikos Lietuvių darbininkų literatūros draugija gyvuoja ir vysto savo veiklą.

— Šiomet — Tarptautiniai Moters metai. Ką, Jūsų nuomone, pasaulio moterys gali nuveikti, kovodamos už savo politines ir visuomenines teises, stiprinant taiką visame pasaulyje?

— 1963 m. Maskvoje įvykęs Pasaulinis moterų taikos kongresas, kuriame ir man teko dalyvauti, dar kartą nurodė pasaulio moterims politinio ir socialinio išsivadavimo kelią.

Kapitalistinių šalių moterys vis labiau supranta sunkią savo padėtį ir vis aktyviau kovoja už geresnes gyvenimo sąlygas. Anksčiau jos juokdavosi, kad socialistinių šalių moterys dirba, o dabar pačios šito siekia. Juk jūsų šalyje tiek daug moterų — gydytojų, mokytojų, kitų profesijų specialistų. O Amerikoje šitaip skaičiuojama: tiek tai inžinierių vyrų ir viena moteris, tiek tai daktarų vyrų ir dvi moterys...

Moterims reikia siekti teisių ir lygybės ne vien darbe, bet visose srityse. Kai Meksikoje vyko moterų suvažiavimas, buvo iškelta mintis, kad reikia įstatymo, kuris priverstų vyrus vienodai su moterimis dirbti namų ruošos darbus. Gal ir nebūtina siekti tokio įstatymo, bet mintis rimta: moterims sunku vienoms nešti namų ūkio našta, ir gerai, jei jos galvoja apie tai, kaip palengvinti savo gyvenimą, kovoja už lygias teises.

Yra dar šalių, kur moterys neturi jokių teisių, joms neleidžiama balsuoti... Manau, kad moterims reikia atskirų metų, susirinkimų, draugijų, kurios jas prikeltų, padėtų pajusti norą veikti.

Vietnamo karas buvo baisus ir Amerikai. Tačiau jis padėjo išjudinti JAV moteris. Tur būt, pirmą kartą jos taip griežtai pasisakė prieš karą, išreiškė taikos norą. Amerikoje protestavo ir demonstravo moterys, kurios anksčiau niekada šito nedarė. Tai buvo tartum moterų pabudimas iš užsisklendimo, jų išėjimas į politinę areną.

Tarptautiniai Moters metai padeda ir JAV moterims labiau organizotis, toliau siekti lygybės su vyrais. Jei anksčiau Amerikoje moteris nedrįso ir galvoti, kad gali dirbti tą patį darbą kaip vyras, užimti tokias pat pareigas, dalyvauti diskusijose, tai dabar vis aiškiau supranta, kad moteris gali būti lygiateisė. Žinoma, yra ir bėdų. JAV moterims dar daug teks kovoti, kol iš tikrųjų įgis lygias teises su vyrais. Nors popieriuje viskas atrodo gerai, realus gyvenimas sako ką kita. Labai nedaug moterų turi profesijas, o ir tos, kurios jas įgijo, labai sunkiai randa darbą. Ypač dabar, kai siautėja krizė, nedarbas. Tai labai skaudžiai paličia, pirmiausia, šeimas ir moteris.

— Orbitoje drauge skriejo kosminiai laivai „Sojuz“ ir „Apolonas“. Tai vienas iš Tarybų Sąjungos ir JAV bendradarbiavimo pavyzdžių. Ko-

kios jūsų mintys dėl tolesnio šių dviejų šalių tarpusavio santykių vystymosi?

— Kiekvienas dviejų didžiųjų pasaulio valstybių bendradarbiavimo žingsnis giedriai nuteikia visus taikos trokštančius žmones. Mačiau Amerikoje per televiziją rodomą abiejų kosminių laivų — „Apolono“ ir „Sojuz“ pakilimą. Amerikiečių nuotaika pakilusi: ne tik pažangieji žmonės, bet šiuo atveju visi galvoja, kad šis bendras skridimas — dideis puikus žygis. Žmonės džiaugiasi, kad dvi skirtingos savo socialine santvarka šalys suranda bendrą kalbą, drauge siekia mokslo pažangos, tarpusavio santykių gerėjimo.

ŠERKŠNAS LIETUVOJE